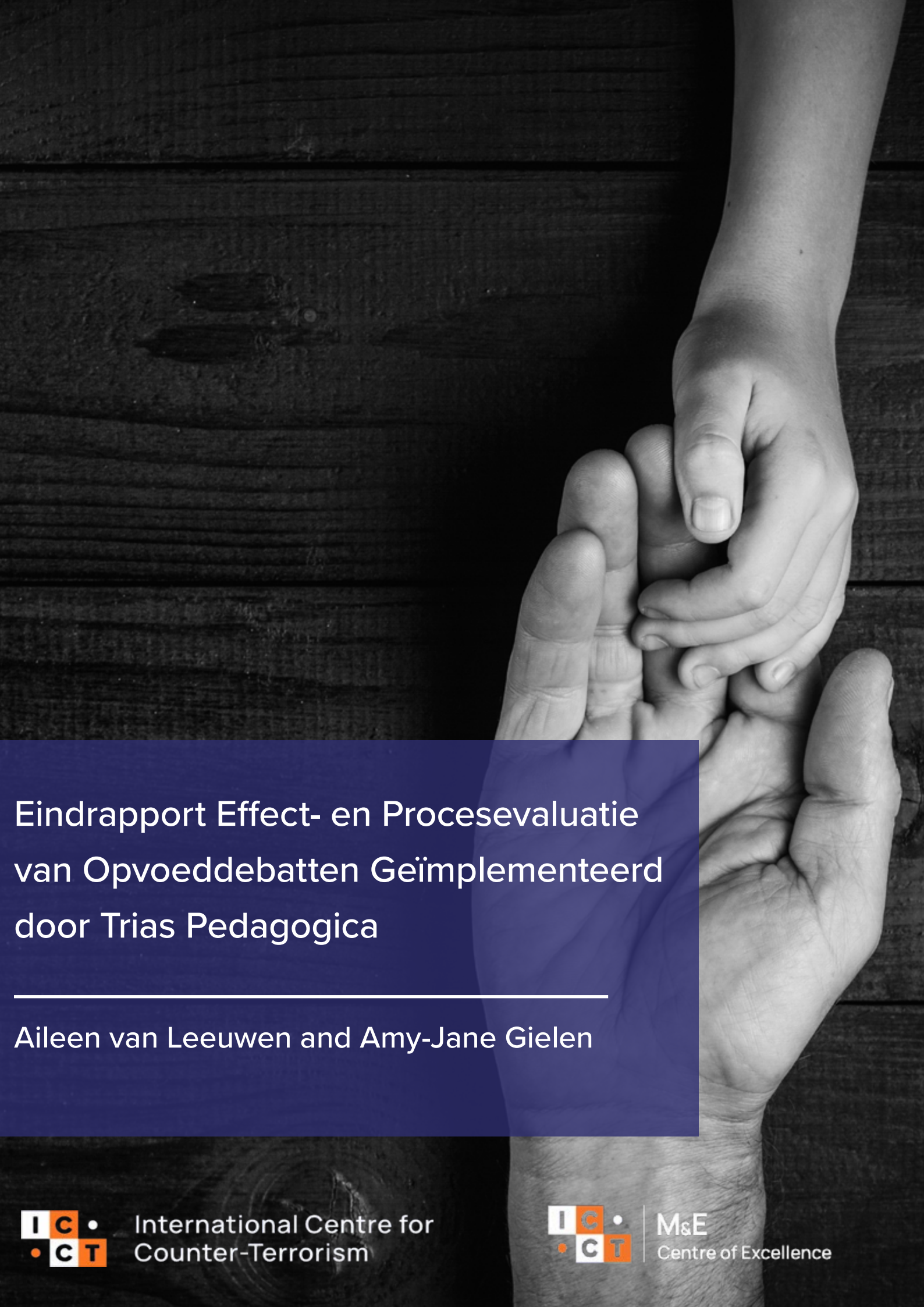

Eindrapport Effect- en Procesevaluatie van Opvoeddebatten Geïmplementeerd door Trias Pedagogica

Aileen van Leeuwen and Amy-Jane Gielen

International Centre for
Counter-Terrorism

M&E
Centre of Excellence

Eindrapport Effect- en Procesevaluatie van Opvoeddebatten Geïmplementeerd door Trias Pedagogica

Aileen van Leeuwen and Amy-Jane Gielen

Opdrachtgever: Gemeenten Den Haag en Zoetermeer
April 2025

gemeente
Zoetermeer

Den Haag

**International Centre for
Counter-Terrorism**

M&E
Centre of Excellence

Over ICCT

Het International Centre for Counter-Terrorism (ICCT) is een onafhankelijke denktank die beleidsgericht onderzoek uitvoert naar radicalisering, extremisme en terrorisme. Ons uitgangspunt is dat gewelddadig extremisme effectiefst kan worden bestreden wanneer mensenrechten en de democratische rechtsstaat gerespecteerd worden. ICCT adviseert overheden, internationale organisaties en het maatschappelijk middenveld op het gebied van terrorismebestrijding. Wij kijken verder dan de enkel repressieve maatregelen en zien kansen in preventie. Belangrijke onderzoeksthema's zijn dan ook de reïntegratie en rehabilitatie van voormalige gewelddadige extremisten zoals bijvoorbeeld teruggekeerde uitreizigers, intensivering van samenwerking tussen overheid en maatschappelijk middenveld, en het versterken van de weerbaarheid van gemeenschappen tegen radicalisering. ICCT fungeert als belangrijke schakel binnen het internationale netwerk ter bestrijding van terrorisme. Wij brengen deskundigen, beleidsmakers, en eerstelijnsprofessionals uit verscheidene sectoren bijeen en faciliteren een productieve samenwerking om gezamenlijk de impact van gewelddadig extremisme te verkleinen.

Over M&E Centre of Excellence

ICCT streeft ernaar om evidence-based werken en Monitoring en Evaluatie (M&E) structureel te verankeren in de aanpak van radicalisering, (gewelddadig) extremisme en terrorisme. Om dit doel te bereiken heeft ICCT het *M&E Centre of Excellence* opgericht.

Dit expertisecentrum versterkt de brug tussen kennis en praktijk via trainingen, onderzoek, externe evaluaties en strategisch advies. Het verbindt beleidsmakers, uitvoerders en financiers met als doel om een positieve evaluatiecultuur te bevorderen, transparantie en verantwoording te vergroten, en de impact van interventies inzichtelijk te maken én structureel te verbeteren.

International Centre for
Counter-Terrorism

M&E

Centre of Excellence

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	v
1. Introductie	1
2. Methodologie	4
3. Procesevaluatie	8
4. Effectevaluatie	18
5. Conclusie	38
6. Aanbevelingen	45
De Auteurs	51

Managementsamenvatting

In de gemeenten Den Haag en Zoetermeer zijn verschillende focusgebieden te onderscheiden in de preventie van negatieve polarisatie en radicalisering. Eén van deze focusgebieden zet in op het vergroten van maatschappelijke weerbaarheid. Hieronder vallen opvoedingsondersteunings-programma's voor ouders, zodat zij inzichten en vaardigheden kunnen opdoen om hun kinderen weerbaarder te maken tegen onder andere radicalisering.

De gemeenten Den Haag en Zoetermeer werken samen met de organisatie Trias Pedagogica (vanaf nu: Trias), die opvoeddebatten organiseert voor vaders en moeders met een migratieachtergrond. Hierbij wordt specifiek aandacht gegeven aan het betrekken van vaders, aangezien zij gemiddeld minder betrokken zijn bij de opvoeding dan moeders. Het programma bestaat uit een reeks van minstens zeven opvoeddebatten (vier basisdebatten en drie verdiepingsdebatten "Ontsporing en Vervreemding") en een terugkomdag na vier tot zes weken.

Na de **planevaluatie** van 2021, hebben de gemeenten Den Haag en Zoetermeer in 2024 aan het International Centre for Counter-Terrorism de opdracht gegeven om een onafhankelijke proces- en effectevaluatie uit te voeren. Deze evaluatie maakt gebruik van zowel kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethoden. De data is verzameld onder betrokkenen (deelnemende ouders, werknemers en trainers van Trias en gemeenteambtenaren) in de periode van 1 september 2024 tot en met 8 januari 2025. Hieronder volgen de hoofdbevindingen per evaluatie.

Procesevaluatie

De procesevaluatie laat zien dat Trias een effectieve wervingsstrategie heeft om diverse groepen ouders te bereiken in beide steden. Trias werkt intensief samen met sleutelfiguren, mensen die een centrale rol vervullen binnen buurthuizen, gebedshuizen, scholen, stichtingen of andere initiatieven, die toegang hebben tot bestaande netwerken waarvoor de opvoeddebatten relevant kunnen zijn. Deze sleutelfiguren peilen de interesse binnen de doelgroep en als er voldoende animo is dan organiseren zij de opvoeddebatten in samenwerking met Trias. De evaluatie identificeert vijf succes- en vijf faalfactoren (of uitdagingen) die van invloed zijn op de werving.

Over het algemeen beoordelen de deelnemers de inhoud en uitvoering van de opvoeddebatten zeer positief. De betrokkenen van Trias en de gemeenten zijn ook positief over de implementatie. In de evaluatie worden enkele kernaspecten van de implementatie besproken, met daarbij wat goed en minder goed werkt. Een aantal goede punten is dat Trias maatwerk kan leveren om in te spelen op de specifieke behoefte van iedere groep, snel kan schakelen met de gemeente, en alle partijen goed met elkaar kunnen samenwerken. Daarnaast zijn de trainers zeer deskundig en wordt er gezorgd voor een goede aansluiting met de groep door te selecteren op taalvaardigheid, culturele achtergrond, ervaring en geslacht.

Een aandachtspunt is dat structurele terugkoppeling en evaluatie verbeterd kan worden. Aangezien Trias bezig is met een herziening van de doelstellingen, is het nuttig voor toekomstige evaluatie en terugkoppeling als de gemeenten en Trias allereerst in samenspraak bepalen welke (beperkte lijst met) kerndoelstellingen nagestreefd worden in 2025. Daarnaast kan Trias scherper zijn op de behoefte aan professionele vertaling en extra tijd bij gemengde groepen, als de trainer zelf niet kan schakelen tussen de diverse talen. Ten slotte bemoeilijkt de jaarlijkse onzekerheid over financiering de langetermijnplanning en uitbreiding van het project. Door deze punten mee te nemen, kan de implementatie en samenwerking verder worden versterkt, wat de impact en duurzaamheid van het project mogelijk vergroot.

Effectevaluatie

Er werden zeven vooraf opgestelde doelen gemeten in de effectevaluatie. Het doel om een vertrouwensband en een sociaal netwerk te creëren waarop de deelnemende ouders kunnen terugvallen is volledig behaald. De algemene doelen rond ouderschap zijn grotendeels behaald. De opvoeddebatten hebben het bewustzijn over de rol van vaders in de opvoeding onder de meerderheid van de deelnemers vergroot en er was een positieve trend richting meer ouderbetrokkenheid, met name onder vaders.

Ook de doelen van het verdiepingsdebat zijn grotendeels gerealiseerd. Het thema ontsporing en vervreemding werd bespreekbaar gemaakt binnen gezinnen en hun omgeving. Deelnemers leerden risico- en beschermende factoren van radicalisering herkennen en deden kennis op over het signaleren en melden van radicalisering. Ze vonden gesprekken over gevoelige onderwerpen met hun kinderen haalbaarder en voelden zich zekerder in hun communicatie.

Deelnemers ervaren de opvoeddebatten als waardevol: ze bieden kennis en inzichten over opvoeding evenals ontsporing en vervreemding, versterken praktische vaardigheden, vergroten bewustwording en zelfontwikkeling, en creëren sociale verbinding en uitwisseling met andere ouders. De meeste deelnemers geven aan direct toepasbare tips gekregen te hebben en willen de opgedane kennis en vaardigheden blijven gebruiken. Veelgenoemde gedragsveranderingen zijn betere communicatie met kinderen, meer ouderbetrokkenheid, bewuster opvoedgedrag en meer gesprekken over opvoedvraagstukken met de partner of anderen.

Volgens de deelnemers zijn de drie belangrijkste werkzame elementen voor het grotendeels en volledig behalen van de doelstellingen de mogelijkheid om te leren van elkaar, de positieve en vertrouwde sfeer in de groep en het taalgebruik. Het afstemmen van huiswerkopdrachten op specifieke doelgroepen en het inbouwen van incheckmomenten bleken daarnaast cruciale werkzame elementen te zijn om gedragsverandering te bevorderen.

De opvoeddebatten zijn een effectieve manier om ouders met een migratieachtergrond te bereiken en te equiperen met kennis en vaardigheden om voedingsbodems te verminderen en radicalisering vroegtijdig te kunnen signaleren. Volgens de planevaluatie draagt het versterken van weerbaarheid en opvoedingsvaardigheden van ouders – en vaders in het bijzonder – bij aan de weerbaarheid van kinderen tegen onder meer radicalisering. De planevaluatie concludeert bovendien dat de aanpak van Trias vooroploopt binnen Europa, en mogelijk wereldwijd, als het gaat om de preventie van radicalisering. Deze effectevaluatie ondersteunt die bevinding.

Aanbevelingen

De evaluatie geeft diverse aanbevelingen voor Trias, met enkele suggesties voor de gemeenten. Meerdere aanbevelingen hebben betrekking op groepsdynamiek. Hierbij wordt onder andere voorgesteld om bij gelijke geschiktheid de voorkeur te laten gaan naar vrouwelijke trainers voor moedergroepen, te zorgen dat iedereen in zijn of haar moedertaal kan communiceren en deelnemers te stimuleren bij iedere sessie aanwezig te zijn. Een aantal andere aanbevelingen heeft betrekking op het verder bevorderen van gedragsveranderingen lange termijn effecten. Bijvoorbeeld door een overzicht van effectieve, concrete huiswerkopdrachten te maken, en aanvullende ondersteuning of herhaalsessies te organiseren. Verder wordt voorgesteld om een strategisch plan te ontwikkelen voor uitbreiding, aanvullende verdiepende thema's, doorontwikkeling van trainers en werving van nieuwe doelgroepen, zoals alleenstaande moeders en ouders zonder migratieachtergrond. Hierbij wordt de gemeenten geadviseerd om Trias structureler te verbinden met andere gemeentelijke afdelingen en initiatieven, zodat de opvoeddebatten breder ingezet kunnen worden. Ten slotte wordt aanbevolen om (laagdrempelige) monitoring en evaluatie te integreren in de methodiek van Trias.

1. Introductie

In de gemeenten Den Haag en Zoetermeer zijn verschillende focusgebieden te onderscheiden in de preventie van polarisatie en radicalisering. Zo onderhouden beide gemeenten verschillende netwerken in de stad, besteden ze aandacht aan deskundigheidsbevordering van professionals en werken ze samen met ketenpartners binnen de persoonsgerichte aanpak Contraterrorisme, Extremisme en Radicalisering (PGA-CTER) in Den Haag en PGA-Radicalisering in Zoetermeer. De gemeenten zetten ook in op het vergroten van maatschappelijke weerbaarheid. Dit focusgebied richt zich op projecten en initiatieven die bewoners weerbaarder moet maken tegen negatieve polarisatie, radicalisering en extremistische invloeden. Dergelijke interventies zijn onderdeel van primaire preventie binnen het preventieclassificatiemodel.¹ Hieronder vallen opvoedingsondersteuningsprogramma's voor ouders, zodat zij inzicht kunnen krijgen in manieren waarop zij hun kinderen weerbaarder kunnen maken tegen onder andere radicalisering.

In het kader van deze weerbaarheidsprojecten, werken de gemeenten Den Haag en Zoetermeer samen met Trias Pedagogica (vanaf nu: Trias). Dit is een expertisebureau op het gebied van vaderschap, opvoeden en interculturele pedagogiek. Zij organiseren opvoeddebatten voor vaders en moeders. Hierbij wordt specifiek aandacht gegeven aan het betrekken van vaders met een migratieachtergrond, aangezien zij gemiddeld minder betrokken zijn bij de opvoeding dan moeders en ook op sommige vlakken minder dan Nederlandse vaders zonder migratieachtergrond.² De methodiek van Trias en de onafhankelijke planevaluatie onderbouwen met wetenschappelijke literatuur dat het stimuleren van grotere vaderbetrokkenheid een belangrijke factor is in de preventie van ontsporing, vervreemding en radicalisering³ onder jongeren. Daarnaast wordt aangetoond dat gezinnen met een migratieachtergrond tegen specifieke uitdagingen aan lopen bij het ondersteunen van jongeren in het navigeren van verschillende werelden en culturen thuis, op straat en op school. Opvoedingsondersteuning in de vorm van opvoeddebatten wordt gezien als een goede manier om vaders te bereiken en te equiperen met kennis en vaardigheden, die zij kunnen inzetten om voedingsbodems weg te halen bij (hun) kinderen en radicalisering vroegtijdig te kunnen signaleren. Volgens de planevaluatie is het te verwachten dat het versterken van weerbaarheid en opvoedingsvaardigheden van vaders bijdraagt aan de weerbaarheid van hun kinderen tegen onder andere radicalisering.⁴

Het programma bestaat uit een reeks van minstens zeven opvoeddebatten (vier basisdebatten en drie verdiepingsdebatten) en een terugkomdag na vier tot zes weken. Trias biedt diverse verdiepingsdebatseries aan, waaronder “Ontsporing en Vervreemding”. De basisdebatten leggen het fundament van kennis en opvoedvaardigheden, waarbij aandacht wordt besteed aan de communicatie met kinderen, de rol van vaders, afstemming tussen ouders en de eigen ervaringen tot nu toe. Dit wordt in de laatste drie bijeenkomsten toegespitst op de preventie van ontsporing en vervreemding onder jongeren. Deze verdiepingsdebatten behandelen het radicaliseringsproces, risicofactoren en beschermende factoren, de rol van ouders en verschillende opvoedstijlen, en (sociale) media. Tijdens het laatste verdiepingsdebat wordt vaak een lokale professional uitgenodigd om met de vaders in gesprek te gaan en de drempel naar gemeentelijke instanties te verlagen.

1 Amy-Jane Gielen, “Cutting through complexity: Evaluating countering violent extremism (CVE)” (PhD diss., Universiteit van Amsterdam, 2020).

2 Marjolijn Distelbrink, Lauren Ekelboom, Abdellah Mehrzaz, Amella Mesic, en Trees Pels, Opvoeddebatten met Vaders met een Migratieachtergrond: Een methodiekbeschrijving & -onderbouwing van de basisdebatten (Amsterdam: Trias Pedagogica en Verwey-Jonker Instituut, 2021).

3 Trias beschouwt radicalisering, in lijn met bestaande literatuur en de planevaluatie, als een proces dat voort kan komen uit het bredere probleem van vervreemding en ontsporing binnen de maatschappij, school of in de thuissituatie, en dat uiteindelijk kan leiden tot extremisme. Radicalisering komt daarmee aan bod als één van de manieren van ontsporing en vervreemding. (Naomi van Stapele, en Olivia Bwalya, Plan Evaluatie: Weerbare Vaders (Rotterdam: International Institute of Social Science (ISS), 2021, p.12).

4 Distelbrink, Ekelboom, Mehrzaz, Mesic, en Pels, Opvoeddebatten met Vaders met een Migratieachtergrond; Van Stapele, en Bwalya, Plan Evaluatie.

In navolging van de planevaluatie, hebben de gemeenten Den Haag en Zoetermeer opdracht gegeven tot een gezamenlijke evaluatie om inzicht te krijgen in het proces en de effecten van de opvoeddebatten. De evaluatie is uitgevoerd door onafhankelijke onderzoekers verbonden aan het *International Centre for Counter-Terrorism* (ICCT) in Den Haag. Deze evaluatie biedt inzicht in de resultaten van de opvoeddebatten, de werkzame elementen achter deze resultaten, en aandachtspunten om het project verder te verbeteren. Zo kunnen de opvoeddebatten effectief doorontwikkeld worden en de doelgroep verder helpen om hun jongeren weerbaarder te maken tegen radicalisering en negatieve polarisatie.

1.1 Onderzoeksvragen en operationalisering

Het **doel van de procesevaluatie** is om in kaart te brengen hoe het proces verloopt van de interventie. Dit rapport geeft daarom antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe verloopt de werving van deelnemers, wat zijn de succes- en faalfactoren hierbij?
2. Hoe zijn de activiteiten tot dusver verlopen? Wat werkt goed, wat werkt minder goed?
3. Hoe beoordelen de deelnemers de inhoud en uitvoering van de interventie?
4. Komen de doelstellingen en verwachtingen van de betrokken gemeenten en Trias overeen?

Het **doel van de effectevaluatie** is om te onderzoeken of de interventie effectief is in het behalen van de vooraf opgestelde doelen en welke werkzame elementen daarbij belangrijk zijn. In overleg met de opdrachtgevers en Trias, is ervoor gekozen om de doelstellingen in de meest recente offerte aan Zoetermeer centraal te stellen. Er zijn ook nog andere aanvullende doelstellingen die Trias nastreeft. Deze staan beschreven in de methodiekbeschrijvingen⁵ en aanvullende interne documenten. Deze doelstellingen worden niet direct gemeten, maar kunnen wel uit de data naar voren komen. Dit rapport geeft antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat heeft de interventie opgeleverd bij de deelnemers en in hoeverre komt dat overeen met de doelstellingen?
2. Zijn de vooraf opgestelde doelstellingen behaald en wat waren hierin de werkzame elementen? Deze doelen zijn:
 - Doel 1: Er is een vertrouwensband en een sociaal netwerk ontstaan waarop de ouders kunnen terugvallen.
 - Doel 2: Er is draagvlak voor het thema ontsporing en vervreemding gecreëerd binnen gezinnen en hun omgeving.
 - Doel 3: Ouders zijn zich bewust van de rol van vaders in de opvoeding.
 - Doel 4: Ouders zijn in staat om beschermende factoren en risicofactoren van radicalisering en extremisme te benoemen.
 - Doel 5: Ouders weten hoe zij in gesprek kunnen gaan met hun kinderen over gevoelige onderwerpen zoals zorgen over aanslagen en oorlogen, wereldbeeld, identiteit en discriminatie.

⁵ "Methodieken: interventies," Trias Pedagogica, geraadpleegd op 13 januari, 2025, https://www.triaspedagogica.nl/tools_interventies.php.

- Doel 6: Ouders zijn in staat om hun kinderen beter te begeleiden en te stimuleren zodat zij de aansluiting met school, werk, gezin en de samenleving niet verliezen en zich verder kunnen ontwikkelen naar zelfredzaamheid.
- Doel 7: Ouders weten hoe ze signalen van ontsporing en vervreemding kunnen herkennen. In hoeverre brengen de deelnemers de opgedane kennis en vaardigheden in de praktijk en/of zijn ze van plan om dat in de toekomst te doen?

3. In hoeverre brengen de deelnemers de opgedane kennis en vaardigheden in de praktijk en/of zijn ze van plan om dat in de toekomst te doen?

De evaluatie maakt gebruik van een *results monitoring framework* om de operationalisering van de onderzoeksvragen en benoemde concepten inzichtelijk te maken (deze is met de gemeenten gedeeld in een aparte bijlage). De *results monitoring framework* biedt een overzicht van de onderzoeksvragen, de bijbehorende indicatoren om veranderingen te meten, met welke onderzoeksmethode data verzameld wordt voor iedere indicator en hoe vaak dit gedaan wordt.

Het volgende hoofdstuk licht de methodologie nader toe. In hoofdstuk 3 worden de resultaten van de procesevaluatie gepresenteerd, waarna hoofdstuk 4 ingaat op de bevindingen van de effectevaluatie. Het rapport wordt afgesloten met een conclusie en aanbevelingen.

2. Methodologie

Deze evaluatie maakt gebruik van een *mixed methods* benadering, wat inhoudt dat zowel kwalitatieve als kwantitatieve indicatoren en onderzoeksmethoden ingezet worden. De doelgroep van de effectevaluatie omvat alle deelnemers⁶ aan de opvoedebatten die plaatsvonden van 1 september 2024 tot en met 8 januari 2025. In totaal waren dat drie volledige opvoedebatteries: één in Den Haag en twee in Zoetermeer. Daarnaast zijn drie terugkomdagen van eerdere series in Den Haag opgenomen in het onderzoek. De doelgroep van de procesevaluatie zijn een aantal betrokkenen van Trias en de gemeenten Den Haag en Zoetermeer.

2.1 Onderzoeksmethoden

Om de onderzoeksvragen van de effect- en procesevaluatie te kunnen beantwoorden zijn de onderstaande onderzoeksmethoden ingezet om de benodigde data te verzamelen. Alle methodieken die gebruikt zijn, zijn ook met de gemeenten gedeeld in aparte bijlagen.

Documentanalyse

Er zijn diverse documenten bestudeerd om het onderzoek te informeren. Hierbij ging het met name om de methodiekbeschrijving en -onderbouwing van de basisdebatten en verdiepingsdebatten,⁷ de planevaluatie weerbare vaders,⁸ de opvoedquiz, PowerPoint slides, interne evaluaties geschreven door Trias, de opdrachtomschrijving van de gemeenten en offerte van Trias.

Deelnemersvragenlijsten

Tijdens de zes onderzochte terugkomdagen zijn vragenlijsten met zowel kwalitatieve als kwantitatieve vragen afgenomen. Deze 62 ingevulde vragenlijsten vormen de nameting en zijn ingevuld door 29 moeders, 32 vaders en 1 deelnemer zonder gespecificeerd geslacht.

Bij twee volledige trajecten – een Soedanese groep in Den Haag en een basisschool in Zoetermeer – is een vergelijkende aanpak gehanteerd om verschillen in antwoorden te analyseren en zo mogelijk veranderingen gedurende het traject te identificeren. In deze groepen is een voormeting uitgevoerd tijdens de eerste of tweede sessie, afhankelijk van de inschatting van de trainer over het meest geschikte moment om de evaluatie te introduceren. Daarnaast is een tussenmeting afgenomen tijdens het laatste verdiepingsdebat en een nameting tijdens de terugkomdag. Dit heeft geleid tot 32 ingevulde vragenlijsten bij de voormeting, 31 bij de tussenmeting en 21 bij de nameting (vanwege een lagere opkomst). De overgrote meerderheid van de deelnemers bij deze metingen waren moeders. Tijdens de drie meetmomenten zijn grotendeels dezelfde vragen gesteld, met uitzondering van enkele vragen in relatie tot het verdiepingsdebat. Deze werden tijdens de voormeting weggelaten, omdat ze volgens Trias mogelijk te gevoelig waren.⁹

Alle vragenlijsten werden op papier afgenomen tijdens de sessies om de data zo efficiënt, effectief en min mogelijk belastend voor de doelgroep te verzamelen. In sommige gevallen hebben de debatleider of andere deelnemers geholpen bij het vertalen of beter begrijpen van de vragen. De vragenlijsten waren vooraf voorgelegd aan de opdrachtgevers en Trias en de onderzoekers hebben de eerste vragenlijst als pilot gebruikt. Naar aanleiding van deze pilot

⁶ Het totaal aantal deelnemers is onbekend, aangezien er geen presentielijsten zijn bijgehouden.

⁷ "Methodieken: interventies," Trias Pedagogica.

⁸ Van Staplele, en Bwalya, Plan Evaluatie.

⁹ Op dat moment was er nog geen vertrouwensband opgebouwd, de verdiepende thema's waren nog niet besproken en de deelnemers konden negatieve associaties hebben met de onderwerpen ontsporing, vervreemding en radicalisering. Er bestond dus een risico dat het stellen van deze vragen een negatieve invloed op de interventie zou kunnen hebben, vandaar dat ze zijn weggelaten.

heeft de basisschool in Zoetermeer verkorte vragenlijsten gekregen, omdat een relatief groot aantal deelnemers moeite had met de Nederlandse taal en het invullen van de vragenlijst daar anders te veel tijd in beslag zou nemen.

Interviews

De onderzoeker heeft in totaal elf semi-gestructureerde interviews afgenomen: zes met deelnemers (één per opvoeddebatserie), twee met sleutelfiguren¹⁰, één met betrokkenen van Trias, één met betrokkenen van de gemeente Den Haag en één met betrokkenen van de gemeente Zoetermeer. De onderzoeker is met de geïnterviewde deelnemers in contact gekomen doordat zij tijdens de debatten aangegeven hebben open te staan voor een interview. Als er meer dan één geïnteresseerde per groep was, heeft de onderzoeker random selectie toegepast. Bij de terugkomst op een basisschool in Zoetermeer is een groepsinterview uitgevoerd in plaats van een individueel interview, omdat de onderzoeker alle interviewvragen aan de groep kon stellen tijdens de observatie. Aangezien er zoveel vertrouwen bestond in de groep leidde dit tot zeer persoonlijke antwoorden en verhalen, waarna individuele interviews niet meer nodig waren.

Participerende observatie

De onderzoeker heeft vijf debatten geobserveerd om een beeld te krijgen van de implementatie, besproken inhoud en groepsdynamiek:

- 22 oktober 2024 – terugkomst in Den Haag
- 1 november 2024 – verdiepingsdebat in Den Haag (7e sessie)
- 20 november 2024 – verdiepingsdebat in Zoetermeer (5e sessie)
- 18 december 2024 – terugkomst in Zoetermeer
- 8 januari 2025 – terugkomst in Zoetermeer

Op basis van relevante kenmerken was besloten dat deze vijf debatten het meest representatieve beeld geven. De selectiecriteria hielden in dat de debatten zoveel mogelijk in het Nederlands gegeven moesten worden, met gelijke verdeling tussen Den Haag en Zoetermeer, goede verdeling terugkomdagen en verdiepingsdebatten, en door verschillende debatleiders gegeven. De onderzoeker heeft van tevoren contact gehad met de debatleider om de observatie te bespreken en voor te bereiden, en is bij alle observaties aangekondigd.

2.2 Kernmerken onderzochte groepen

Op de volgende pagina staat een tabel met de kenmerken van de zes groepen die meegenomen zijn in de effectevaluatie en de wijze waarop deze zijn onderzocht.

¹⁰ Dit zijn mensen die een centrale rol vervullen binnen buurthuizen, gebedshuizen, scholen, stichtingen of andere initiatieven. Zij spelen een cruciale rol in de werving van deelnemers, omdat zij de brug vormen tussen Trias en de doelgroep.

Locatie	Ouders	Migratieachtergrond	Onderzochte sessies	Onderzoeksmethoden
Den Haag	Gemixt	Soedanees	Gehele debatserie	- Vragenlijsten: voor-, tussen- en nameting - Observatie laatste verdiepingsdebat (7e sessie) - Interview
Den Haag	Vaders	Marokkaans	Terugkomdag	-Vragenlijst nameting -Observatie terugkomdag - Interview
Den Haag	Vaders	Marokkaans	Terugkomdag	-Vragenlijst nameting - Interview
Den Haag	Vaders	Marokkaans	Terugkomdag	-Vragenlijst nameting - Interview
Zoetermeer	Moeders	Gemixt	Gehele debatserie	- Vragenlijst nameting -Observatie terugkomdag - Interview
Zoetermeer	Moeders	Gemixt	Gehele debatserie	- Vragenlijsten: voor-, tussen- en nameting - Observatie eerste verdiepingsdebat (5e sessie) en terugkomdag - Interview

2.3 Methodische beperkingen

Het onderzoek kent een aantal methodische beperkingen die van invloed zijn op de resultaten:

- **Zelf-selectie bias:** Dit heeft onvermijdelijk opgetreden bij deelname aan de vragenlijsten en opgave voor het interview, aangezien deelnemers zelf konden kiezen of ze hieraan meededen. Dit kan leiden tot oververtegenwoordiging van een groep mensen die mogelijk meer gemotiveerd en geïnteresseerd is in het onderwerp of de Nederlandse taal beter beheerst. Dit risico is zoveel mogelijk beperkt door de vragenlijsten tijdens de sessie af te nemen, waardoor de ruime meerderheid van de deelnemers de vragenlijst helemaal of deels ingevuld heeft.
- **Taalbarrière:** Het feit dat de vragenlijsten alleen in het Nederlands beschikbaar waren, vormde een beperking voor sommige deelnemers. Hoewel de debatleiders en sommige deelnemers elkaar hielpen met vertaling, blijft er een risico dat bepaalde nuances of antwoorden verloren gaan. Voor toekomstige evaluaties is het aan te bevelen om vragenlijsten te vertalen naar de meest gangbare talen binnen de doelgroep.
- **Sociaal wenselijke antwoorden:** Dit is een veelvoorkomende uitdaging bij interviews en vragenlijsten, omdat deelnemers de neiging kunnen hebben om antwoorden te geven die in lijn liggen met wat zij denken dat acceptabel of gewenst is. Om dit risico te beperken, zijn de vertrouwelijkheid en anonimiteit van de antwoorden benadrukt en zijn open vragen gesteld, wat ruimte biedt voor genuanceerde antwoorden.

- **Vergelijkende analyse:** Slechts een deel van de deelnemers kon worden meegenomen in de vergelijkende analyse. Hierdoor is niet bij iedereen zicht op mogelijke veranderingen gedurende het traject. Bovendien was niet vast te stellen of dezelfde deelnemers op alle meetmomenten hebben deelgenomen en welke antwoorden bij wie horen. Daarom richt de analyse zich op groepsgemiddelden en trends.
- **Ontbreken van controlegroep:** Hierdoor kunnen we geen causaal verband vaststellen tussen de opvoeddebatten en de resultaten. Dit betekent dat we niet met zekerheid kunnen zeggen dat veranderingen in kennis, vaardigheden of gedrag het directe gevolg zijn van de interventie, aangezien andere externe factoren ook een rol kunnen spelen. Desondanks kunnen we op basis van de verzamelde data en triangulatie inzicht bieden in de mogelijke invloed van de opvoeddebatseries op de deelnemers.

De methodische beperkingen hebben we dus zoveel mogelijk geprobeerd te mitigeren om daarmee een zo betrouwbaar mogelijk beeld te schetsen.

3. Procesevaluatie

Dit hoofdstuk geeft eerst inzicht in hoe de werving van deelnemers verloopt en welke succes- en faalfactoren hierbij een rol spelen. Vervolgens wordt de implementatie van de activiteiten besproken, met aandacht voor wat goed werkte en welke uitdagingen zich voordeden. Daarna volgt een analyse van de beoordeling door deelnemers, zowel wat betreft de inhoud als de uitvoering van de opvoeddebatten. Tot slot wordt geëvalueerd in hoeverre de doelstellingen en verwachtingen van de betrokken gemeenten en Trias op één lijn liggen.

3.1 Werving van deelnemers

Trias heeft een effectieve wervingsstrategie om ouders met een migratieachtergrond te bereiken voor de opvoeddebatten. De organisatie is actief in meerdere Nederlandse steden en heeft daardoor ruime ervaring met het opbouwen van netwerken en het uitrollen van deze strategie. In de eerste jaren vraagt dit om de grootste investering van Trias, waarbij de gemeente voornamelijk een faciliterende rol speelt, bijvoorbeeld door relevante contacten te delen en betrokkenen aan elkaar voor te stellen.

In plaats van individuele werving van iedere deelnemer werkt Trias samen met sleutelfiguren die toegang hebben tot bestaande netwerken waarvoor de opvoeddebatten relevant kunnen zijn. Deze sleutelfiguren peilen de interesse binnen de doelgroep en als er voldoende animo is dan organiseren zij de opvoeddebatten in samenwerking met Trias. Daarnaast spelen zij een belangrijke rol bij het zo breed mogelijk uitnodigen van de deelnemers om een gemotiveerde groep bij elkaar te krijgen.

In de beginfase is het wervingsproces vaak tijdrovend en complex. Zodra de eerste opvoeddebatten zijn gehouden en positief zijn ontvangen, begint de werving grotendeels vanzelf te lopen. Dit pleit voor een langdurige betrokkenheid van Trias in gemeenten. In Den Haag is Trias al langer actief, waardoor veel sleutelfiguren en potentiële deelnemers de organisatie kennen. Dit heeft een positief effect en leidt tot een grote bereidheid onder groepen om deel te nemen. Tegelijkertijd zorgt dit echter ook voor een hogere vraag dan het aantal beschikbare groepen, wat nieuwe uitdagingen met zich meebrengt. Den Haag heeft ook een start gemaakt met de werving van ouders zonder migratieachtergrond, maar hier is mogelijk een aparte wervingsstrategie voor nodig. In Zoetermeer bevindt Trias zich nog in de opstartfase en hier bleek samenwerking met basisscholen uiteindelijk een effectieve methode om voet aan de grond te krijgen. Via basisscholen was het ook gelukt om ouders zonder migratiegrond te bereiken.

Hieronder volgt een samenvatting van de succes- en faalfactoren voor de werving in Den Haag en Zoetermeer.

Succesfactoren in de werving van deelnemers

1. Goede sleutelfiguren met ingang tot de juiste doelgroep

Sleutelfiguren zijn mensen die een centrale rol vervullen binnen buurthuizen, gebedshuizen, scholen, stichtingen of andere initiatieven. Zij spelen een cruciale rol in de werving van deelnemers, omdat zij de brug vormen tussen Trias en de doelgroep. Zij hebben vaak al een vertrouwensband met de doelgroep en kunnen hen actief motiveren om deel te nemen. Vaak worden deze sleutelfiguren direct benaderd door de trainer of raken ze via via betrokken bij Trias. Dit blijkt een zeer effectieve strategie te zijn.

2. Inspelen op bestaand netwerk

Mond-tot-mondreclame speelt een grote rol in de werving van deelnemers. Vaak worden potentiële deelnemers door sleutelfiguren of anderen in hun netwerk geattendeerd op de mogelijkheid om mee te doen aan de opvoeddebatten. Daarnaast zijn de deelnemers vaak al betrokken bij de instellingen waar de opvoeddebatten plaatsvinden, zoals scholen, buurthuizen of stichtingen. Dit verlaagt de drempel om deel te nemen, omdat zij zich in een vertrouwde omgeving bevinden. Door gebruik te maken van bestaande groepen en plekken waar ouders al samenkomen, wordt de kans op succesvolle werving vergroot.

3. Flexibiliteit, proactiviteit en duurzame relaties van Trias

Trias is de schakel tussen enerzijds de professionals van de gemeente, die het project financieren en bepaalde resultaten verwachten, en anderzijds het informele netwerk van deelnemers, die op vrijwillige basis meedoen. Dit vraagt om een flexibele aanpak waarin beide werelden met elkaar worden verbonden. De realiteit is dat sommige groepen moeilijker te bereiken zijn dan anderen, waardoor Trias moet investeren in lange termijn relaties. In sommige gevallen kan het maanden duren voordat contacten daadwerkelijk tot een succesvolle groep leiden. Door lang te investeren in het contact krijgt Trias het voor elkaar dat de mensen met elkaar gaan praten en onderwerpen bespreekbaar maken die voor veel mensen spannend zijn om aan te kaarten. Dit is volgens gemeenteambtenaren de kracht van Trias.

4. Sterke eerste sessie die zorgt voor behoud van deelnemers

Een sterke start is essentieel voor het behoud van deelnemers. De werving verloopt grotendeels via sleutelfiguren, maar het is de inhoud van de bijeenkomsten die bepaalt of deelnemers blijven terugkomen. Het is voor Trias daarom cruciaal om deelnemers direct bij de eerste sessie te prikkelen en te motiveren om terug te komen. Daarnaast is het belangrijk om meteen een veilige en vertrouwde sfeer te creëren. Trainers en deelnemers gaven aan dat aanvankelijke scepsis verdween na de eerste sessie, wanneer duidelijk wordt dat de cursus niet draait om het opleggen van normen en waarden, maar om open gesprek en uitwisseling. Door deelnemers actief te betrekken met bijvoorbeeld huiswerkopdrachten blijft de interesse hoog. Dit leidt ertoe dat er een kerngroep ontstaat die vrijwillig terug blijft komen.

5. Praktische factoren zoals bekende locatie en tijdstip

Naast inhoudelijke en sociale factoren spelen praktische zaken een grote rol in de deelnamebereidheid. Tijdstip en locatie kunnen de toegankelijkheid van de opvoeddebatten aanzienlijk beïnvloeden. Zo zijn avondbijeenkomsten aantrekkelijker voor vaders, terwijl moeders vaker overdag beschikbaar zijn. Een bekende en vertrouwde omgeving verlaagt eveneens de drempel voor deelname. Daarom werden opvoeddebatten georganiseerd op momenten en plaatsen waar de doelgroep al samenkomt, zoals na het middaggebed in een buurthuis naast een moskee, tijdens de vaste ouderkamerbijeenkomst van een basisschool en bij de wekelijkse bijeenkomst van de Soedanese groep. Omdat deze momenten deel uitmaakten van de bestaande routine van deelnemers, werd deelname aan de opvoeddebatten laagdrempeliger, wat de opkomst en continuïteit binnen de groepen vergrootte.

Faalfactoren en uitdagingen van de werving van deelnemers

1. Niet iedereen valt binnen de doelgroep

Hoewel de opvoedebatten primair gericht zijn op ouders met kinderen tot 18 jaar, namen aan sommige opvoedebatten ook grootouders en mensen zonder kinderen deel. Dit heeft zowel voordelen als nadelen volgens de geïnterviewden. Sommige oudere ouders kunnen relevante ervaring inbrengen waar andere jongere ouders zich aan op kunnen trekken. Tegelijkertijd kunnen oudere, traditionelere deelnemers ervaringen of opvattingen delen die minder relevant of niet meer van deze tijd zijn. Trias benadrukt dat het uitsluiten van deelnemers niet wenselijk is, omdat dit binnen bepaalde gemeenschappen als discriminerend kan worden ervaren. Saamhorigheid speelt een grote rol in de cultuur van de doelgroep en draagt bij aan een succesvolle werving. Om deze redenen is het belangrijk dat iedereen die baat heeft bij- en interesse heeft in de bijeenkomsten welkom blijft. Er wordt uiteraard wel voor gezorgd dat de kerngroep ouders met minderjarige kinderen is.

2. Het vrijblijvende karakter van deelname

Omdat deelname op vrijwillige basis gebeurt, zijn deelnemers niet verplicht om een bepaalde hoeveelheid sessies bij te wonen. Dit kan ertoe leiden dat sommigen slechts beperkt aanwezig zijn, wat de groepsdynamiek beïnvloedt. De planning is hierdoor ook een uitdaging. Soms worden debatten gepland, maar blijkt bij aanvang dat een deel van de deelnemers toch niet komt opdagen. Soms kunnen groepen zelfs helemaal niet doorgaan of zijn er veel wijzigingen in de planning. Dit leidt tot verlies van tijd en middelen. Tegelijkertijd is er vaak een vaste kerngroep aanwezig en staan er nieuwe groepen op de wachtlijst in Den Haag, wat laat zien dat de behoefte en interesse wel degelijk bestaat.

3. Moeilijkheden bij het betrekken van vaders

Vaders zijn over het algemeen lastiger te bereiken dan moeders. Afspraken moeten soms meerdere keren worden gemaakt, waarna ze alsnog worden afgezegd. Vaders vertonen vaker weerstand tegen deelname, vooral als ze niet direct het nut van de bijeenkomsten inzien. Hoewel vaders in Den Haag inmiddels goed te bereiken zijn, is dit in Zoetermeer nog een uitdaging. Deze groep vergt daarom een gerichte en langdurige inspanning om ze bij de opvoedebatten te betrekken. Volgens Trias is er uiteindelijk slechts een kleine groep vaders die structureel onbereikbaar blijft en geen interesse gaat tonen in het onderwerp.

4. Wantrouwen vanuit moskeeën en deelnemers naar gemeente

Sommige moskeebestuurders en deelnemers zijn wantrouwig tegenover initiatieven die (indirect) door gemeenten worden georganiseerd en gefinancierd. Dit wantrouwen bemoeilijkt de werving en maakt de positie van Trias lastiger, omdat de organisatie vaak wordt gezien als een verlengstuk van de gemeente of zelfs de politie. Vooral in Zoetermeer is dit lastig, aangezien de werving hier in de beginfase is. Mede om deze reden worden de achterliggende doelen, zoals het vergroten van weerbaarheid tegen radicalisering en negatieve polarisatie, niet direct bij de werving van groepen gecommuniceerd. Vanuit een operationeel perspectief is het logisch om de thema's ontsporing en vervreemding pas te introduceren zodra de interesse gewekt en het vertrouwen opgebouwd is. Tegelijkertijd roept dit vragen op over hoe open men vooraf moet zijn over de achterliggende doelen van het project en hoe dit het beste gedaan kan worden.

5. Strategische werving en evenwichtige spreiding van opvoeddebatten

De beperkte capaciteit dwingt beide gemeenten tot strategische keuzes over waar en hoe het aanbod wordt ingezet, waarbij gezocht wordt naar een balans tussen maatschappelijke behoefte, praktische haalbaarheid en inclusiviteit. In Zoetermeer ligt de eerste uitdaging bij het vullen van de groepen, maar tegelijkertijd bestaat de wens om de opvoeddebatten beter te spreiden over verschillende wijken en instellingen. In Den Haag is de vraag inmiddels groter dan het aanbod, waardoor de gemeente steeds actiever meedenkt over welke groepen prioriteit krijgen. Daarbij wordt specifiek gekeken naar gemeenschappen waar spanningen heersen, zodat de mensen die het meeste baat hebben bij dit project daadwerkelijk bereikt worden.

Tegelijkertijd is het cruciaal om stigmatisering en uitsluiting te voorkomen door de opvoeddebatten niet altijd binnen bepaalde doelgroepen of wijken te organiseren. Daarom wordt aandacht besteed aan het creëren van een goede balans en bijvoorbeeld overwogen om gemengde groepen op te zetten. Uit de effect evaluatie blijkt dat gemengde groepen zeer effectief kunnen zijn als de werkzame elementen gewaarborgd kunnen worden. Daarnaast bestaat de wens om ouders zonder migratieachtergrond te betrekken, maar dit blijft een uitdaging. Volgens betrokkenen beschikt deze groep over minder hechte netwerken en saamhorigheid, waar de wervingsstrategie van Trias op gestoeld is, waardoor andere strategieën nodig zijn om deze doelgroep te bereiken.

3.2 Implementatie van de activiteiten

De implementatie van de activiteiten verloopt volgens de geïnterviewde sleutelfiguren, gemeenteambtenaren en Trias over het algemeen goed. Hieronder worden enkele kernaspecten van de implementatie besproken, met aandacht voor zowel de sterke punten als de aandachts- of verbeterpunten. Door deze punten mee te nemen, kan de implementatie en samenwerking verder worden versterkt, wat de impact en duurzaamheid van het project mogelijk vergroot.

De tijdsduur van de opvoeddebatten

De duur van de trajecten verschilt per groep. Sommige groepen hebben voldoende aan de standaardduur, terwijl andere behoefte hebben aan meer sessies om verdere verdieping te krijgen. **Trias toont een grote mate van flexibiliteit en responsiviteit in het aanpassen van de duur van opvoeddebatten aan de behoeften van deelnemers.** Dit bleek bijvoorbeeld uit het verlengen van een moedergroep in Zoetermeer die behoefte had aan verdere verdieping. De mogelijkheid om maatwerk te leveren en snel te schakelen met de gemeente draagt bij aan het succes van de trajecten. Gemeenteambtenaren waarderen de opbouw van de debatten – basisdebatten gevolgd door verdiepingsdebatten – en de optie om groepen te verlengen door verdiepingsdebatseries over extra thema's in te zetten wanneer daar behoefte aan is. Bovendien wordt door de betrokkenen van Trias en gemeenten erkent dat deze flexibele aanpak bijdraagt aan het beter laten beklijven van de inhoud en deelnemers meer tijd geeft om de opgedane kennis in de praktijk toe te passen.

Een aandachtspunt is dat taalbarrières vaak veel tijd in beslag nemen. Dit is vooral een uitdaging bij gemengde groepen met nieuwkomers, waar vertaling van uitleg en groepsdiscussies extra tijd kost. Hierdoor blijft er minder tijd over voor de inhoud en kunnen deze groepen minder effectief gebruik maken van de sessie. Uit dit soort groepen komt een duidelijke wens naar voren om per sessie één thema centraal te stellen, zodat diepgaand op dit onderwerp ingegaan kan worden en er genoeg tijd is voor discussie. Hierbij wordt wel benadrukt dat flexibiliteit kan blijven bestaan, aangezien sommige thema's meer tijd vergen dan andere en dat niet altijd van tevoren ingeschat kan worden.

Continuïteit van deelname

Sommige groepen ervaren een sterke binding en zijn zeer gecommitteerd aan het traject, waardoor deelnemers (bijna) het hele traject doorlopen en uiteindelijk het certificaat behalen. Bij deze groepen is een extra sterk effect van de debatten waargenomen en zijn veel voorbeelden van toegenomen kennis, toegepaste tips en veranderd gedrag naar voren gekomen.

Er zijn echter ook behoorlijk wat groepen met een zeer wisselende opkomst per sessie. Hoewel dit aansluit bij het vrijwillige en laagdrempelige karakter van de opvoeddebatten, en dit dus niet geheel voorkomen kan worden, kan dit wel invloed hebben op de groepsdynamiek en het uiteindelijke effect van de opvoeddebatten. Een onregelmatige opkomst kan er namelijk voor zorgen dat bepaalde deelnemers essentiële onderdelen missen, wat ten koste kan gaan van de effectiviteit van het traject. Het is daarom belangrijk om bij ieder traject langdurige betrokkenheid zoveel mogelijk te stimuleren. Dit kan onder andere door de sessies in overleg met de deelnemers te plannen, huiswerkopdrachten of andere *teasers* in te zetten die hen motiveren om terug te komen, en een sterk groepsgevoel en vertrouwensband te faciliteren. Het is ook essentieel dat iedere deelnemer zich als individu gezien en gewaardeerd voelt, en af- of aanwezigheid opgemerkt wordt. Tot slot kan het helpen om de voordelen van langdurige deelname regelmatig te benadrukken en duidelijk te maken hoe de sessies inhoudelijk op elkaar voortbouwen.

Taal en culturele sensitiviteit

Taal en culturele sensitiviteit spelen een cruciale rol in de effectiviteit van de opvoeddebatten en Trias weet dit mooi te waarborgen in haar opvoeddebatten. Trias werkt in Den Haag vaak met homogene groepen, waar de taalbarrière weggenomen kan worden doordat de trainer de taal van de groep spreekt. De trainer heeft ook vaak dezelfde culturele achtergrond of is hiermee bekend. Trainers gaven aan interesse te hebben in diverse culturen en proberen groepen altijd op een cultureel sensitieve manier te benaderen, hoewel dit bij nieuwe culturen soms even zoeken is.

In Zoetermeer vonden twee gemengde groepen plaats. In één groep kon Nederlands gesproken worden, maar bij de andere groep, met nieuwkomers die niet allemaal dezelfde taal machtig waren, kon de trainer de taalbarrière niet zelf voor iedereen wegnemen. Dit werd opgelost door deelnemers onderling te laten vertalen. De vraag is wel hoe goed deze vertalingen waren, vooral van abstracte termen en theoretische achtergrond, en in hoeverre de vertalende deelnemers zelf nog goed mee konden doen. **Bij gemengde groepen is het daarom belangrijk om van tevoren te checken of iedereen dezelfde taal spreekt. Zo niet, dan is het goed om direct in te zetten op goede vertaling en tolken, zodat hier tijdens de sessie geen onduidelijkheid over bestaat en iedereen volwaardig kan deelnemen.**

Werkvormen en didactische aanpak

De trainer levert maatwerk op basis van de groepsdynamiek, die per groep en culturele achtergrond sterk kan verschillen, wat betreft de balans tussen klassikale uitleg, groepsdiscussies, opdrachten, het kaartspel en werken in kleinere groepjes. In groepen met een sterke discussie- en interactiecultuur werkt een klassikale aanpak vaak goed, omdat deelnemers van elkaar leren en actief deelnemen aan groepsgesprekken. Tegelijkertijd wordt er in meertalige groepen soms bewust gewerkt met taalgroepjes, zodat deelnemers zich in een vertrouwde taal kunnen uitdrukken en beter begrepen worden. Hoewel het in het begin even zoeken kan zijn, vooral bij gemengde groepen of onbekende culturen, zorgt de flexibele aanpak van Trias ervoor dat in elke groep dezelfde kerninhoud overgebracht wordt en dialoog wordt gestimuleerd. **Door de ervaring**

van de trainers en hun vermogen om in te spelen op de behoeften van de groep, kunnen ze schakelen tussen verschillende werkvormen en zo een passende leeromgeving creëren.

Trainers

De selectie en inzet van trainers bij de opvoeddebatten gebeurt zorgvuldig en met oog voor de behoeften van de groep. Er zijn in totaal twaalf trainers, waarvan niet allemaal even actief. De keuze van de trainer wordt bepaald op basis van taalvaardigheid, culturele achtergrond, ervaring en beschikbaarheid. Daarbij wordt rekening gehouden met de voorkeuren binnen bepaalde groepen; sommige deelnemers voelen zich meer op hun gemak bij een mannelijke of juist vrouwelijke trainer. Hoewel uit de onderzochte opvoeddebatten blijkt dat mannen prima vrouwen kunnen trainen, zijn er onderwerpen waarbij vrouwelijke deelnemers zich alleen comfortabel voelen om die te delen met een vrouwelijke trainer. Als een mannelijke en vrouwelijk trainer beide de benodigde taalvaardigheid en culturele sensitiviteit hebben, dan zou het goed zijn om de voorkeur te laten gaan naar de vrouwelijke trainer. Ten slotte wordt het profiel van de trainer besproken met de sleutelfiguur om ervoor te zorgen dat de trainer goed aansluit bij de groep. In de meeste gevallen pakt dit goed uit, maar als er geen klik is met een groep, kan er snel een andere trainer worden ingezet.

Een belangrijke uitdaging is de impact van de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen en groeiende polarisatie in de samenleving op trainers en deelnemers. Dit speelt niet specifiek in Den Haag en Zoetermeer, maar in alle steden waar Trias actief is. Trias ziet dat angst en wantrouwen in sommige gemeenschappen met een migratieachtergrond ertoe leiden dat sleutelfiguren en deelnemers afhaken, wat trainers kan demotiveren en het werk van Trias lastiger kan maken. Vooral onder vaders zien ze een afwachtende, onverschillige of sceptische houding, wat invloed kan hebben op hoe trainers worden ontvangen. Dit vraagt om blijvende ondersteuning en reflectie binnen het team om te waarborgen dat alle trainers gemotiveerd blijven en effectief kunnen inspelen op deze uitdagingen. Trias organiseert standaard vier bijeenkomsten voor alle trainers per jaar, maar bij uitzonderlijke maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de Maccabi-rellen in Amsterdam, organiseren ze extra bijeenkomsten. Gemeente Den Haag onderkent deze uitdaging en geeft aan hier actief bij mee te willen denken door aan de start van ieder jaar concreet te kijken naar wat er (inter)nationaal speelt en hoe de opvoeddebatten het beste ingezet kunnen worden om een positieve invloed te bewerkstelligen.

Rol van professionals

De betrokkenen van Trias en de gemeente Den Haag vinden het waardevol als een lokale professional aansluit bij één opvoeddebat van iedere serie. Dit biedt deelnemers de mogelijkheid om in contact te komen met relevante hulpverleners en aanvullende informatie te ontvangen. Het verlaagt mogelijk ook de drempel naar professionele hulpverlening. In Den Haag was het aanvankelijk gebruikelijk om op terugkomdagen een professional uit het netwerk te laten aansluiten, zoals een wijkagent, jeugdprofessional of jongerenwerker. Het structureel betrekken van professionals blijkt in de praktijk echter uitdagend, vooral wanneer opvoeddebatten in de avond of het weekend plaatsvinden. In Zoetermeer verschilde de aanwezigheid van professionals per locatie. Bij de ene school sloten geen professionals aan, terwijl op de andere school juist regelmatig professionals aanhaakten bij de bijeenkomsten. Dit was geregeld via de school zelf, en niet specifiek door Trias of de betrokken gemeenteambtenaar.

Een sleutelfiguur benadrukte het belang van goed verwachtingsmanagement binnen de groep, bijvoorbeeld door niet te vroeg te communiceren over de mogelijke komst van gasten om teleurstelling te voorkomen. Daarnaast werd geopperd om te peilen of deelnemers het waardevol

zouden vinden om een sessie op een andere locatie te houden, zoals het gemeentehuis. Dit zou hen de kans geven om nieuwe omgevingen en mensen te leren kennen en hun horizon te verbreden. **Zowel in Den Haag als Zoetermeer is er ruimte om actiever na te denken over de rol van professionals in de opvoeddebatten, zodat hun inzet beter aansluit op de behoeften van de groep en de lokale aanpak verder kan versterken.**

Terugkoppeling en evaluatie

Trias wordt door de gemeenten vertrouwd in hun expertise en aanpak. De flexibiliteit van de organisatie, die nodig is om een effectieve schakel te vormen tussen de gemeente en de doelgroep, wordt gewaardeerd en gefaciliteerd door de gemeenten. Mede hierdoor laten de gemeenten Trias redelijk vrij in de implementatie alsmede de terugkoppeling en evaluatie. Trias levert in Den Haag een mondelinge tussenevaluatie en een jaarlijks eindverslag, dat toegelicht wordt tijdens een eindgesprek. Zoetermeer krijgt ook een eindverslag en mondelinge terugkoppeling van Trias. De indruk werd echter wel gewekt dat de gemeenten deze verslagen niet altijd gemakkelijk voor handen hebben.

Hoewel de gemeenten hier zelf nog niet actief op gestuurd hebben, blijkt uit de interviews dat er wel behoefte is aan meer inhoudelijke en gestructureerde terugkoppeling. Geïnterviewden geven aan dat zij meer regelmatige check-in momenten zouden waarderen, waarin betrokkenen samenkomen om concrete inzichten over sentimenten en signalen uit de groepen te bespreken, evenals de duiding van Trias hierover en de mogelijke rol van de gemeente. Dit zou de gemeenten beter in staat stellen om op ontwikkelingen in te spelen en het project verder door te ontwikkelen. Zoals een gemeenteambtenaar aangeeft: *“Zo’n verslag vind ik fijn, maar ik heb liever dat we ook met elkaar aan tafel gaan en horen wat zij zien.”*

Daarnaast ontbreekt soms inzicht in de voortgang en impact van de trajecten. Een uitdaging is dat de terugkoppeling voornamelijk beschrijvend is en weinig cijfermatige inzichten bevat, waardoor het lastig is om concreet te meten welke doelen worden behaald en wat de (lange termijn) effecten van de opvoeddebatten zijn. De gemeenten willen Trias geen onrealistische evaluatie-eisen opleggen, maar zien wel mogelijkheden om structurele evaluatie beter in te bedden in het project. Door een laagdrempelige, doorlopende evaluatiemethodiek op te zetten en periodieke feedbackmomenten in te plannen, kan Trias effectiever aantonen wat de impact en meerwaarde van de trajecten zijn. Dit zou ook kunnen bijdragen aan het versterken van continuïteit en financiering (zie volgend punt).

Continuïteit en financiering

Een structurele uitdaging binnen het project is de jaarlijkse onzekerheid over financiering. Dit maakt langetermijnplanning moeilijk en belemmert de mogelijkheid om op een strategische manier te werken aan uitbreiding van de opvoeddebatten. De wens bestaat om trajecten verder uit te bouwen, nieuwe doelgroepen te bedienen (zoals alleenstaande moeders en ouders zonder migratieachtergrond) en bestaande groepen meer verdieping te bieden, maar door de afhankelijkheid van tijdelijke financiering is dit lastig te realiseren. Daarnaast heeft de financieringsonzekerheid gevolgen voor de stabiliteit binnen de samenwerking met verschillende gemeentelijke afdelingen en externe partners. Een meerjarige toezegging van financiering (bijvoorbeeld vier jaar) en het structureel inbedden van het project binnen diverse gemeentelijke afdelingen zou helpen om continuïteit te waarborgen, en is daarom een grote wens vanuit de gemeenten.

Samenwerking tussen Trias en gemeenten

De samenwerking tussen Trias en de gemeenten wordt door alle betrokkenen als positief ervaren. In Den Haag wordt Trias geprezen om hun laagdrempelige aanpak, hun vermogen om door te dringen in de haarvaten van de wijken en het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen. Trias speelt daarmee een cruciale rol in het bereiken van moeilijk toegankelijke doelgroepen en wordt gezien als een belangrijke partner van de gemeente. Daarnaast wordt gewaardeerd dat Trias goed samenwerkt met andere organisaties en initiatieven in de stad. Er wordt momenteel gewerkt aan het beter verbinden van Trias met andere gemeentelijke afdelingen en het bredere professionele netwerk, zodat de opvoeddebatten breder kunnen worden ingezet. De aanpak van Trias, met verdiepingsdebatten die aan elkaar gekoppeld kunnen worden, maakt het project hier zeer geschikt voor. Tegelijkertijd vormt dit nog een uitdaging, omdat verschillende bestuurders betrokken moeten worden, andere thema's soms prioriteit krijgen, en er beperkte tijd is voor collega's om zich verder te verdiepen in de werkwijze van Trias en de opvoeddebatten.

In Zoetermeer bevindt het project zich nog in de opstartfase, waardoor de samenwerking met andere initiatieven en het gebiedsprogramma verder kan worden ontwikkeld. De opvoeddebatten zijn ingezet in een wijk waar een gebiedsprogramma onder leiding van een wijkregisseur loopt. In eerste instantie was het voor betrokkenen in de wijk niet duidelijk welke rol Trias hierin speelde. De gemeente erkent dat het belangrijk is om vroegtijdig afstemming te zoeken, zodat de verschillende programma's elkaar kunnen versterken en beter op elkaar aansluiten. Hierdoor kan Trias optimaal bijdragen aan de bredere wijkgerichte aanpak.

De communicatie tussen Trias en de gemeenten verloopt over het algemeen goed, maar er is ruimte voor betere afstemming. Een geïnterviewde zei dat Trias weet dat ze altijd contact mogen opnemen bij relevante inzichten uit de opvoeddebatten, maar dit niet altijd gebeurt en zijzelf er ook niet altijd bovenop zitten. Mogelijk beschouwt Trias bepaalde inzichten als vanzelfsprekend of minder urgent, terwijl de gemeente het waardevol zou vinden om meer op de hoogte gehouden te worden van wat er speelt binnen de groepen. Daarnaast wordt de planning en voortgang nu veelal mondeling besproken, wat vaak goed werkt, maar het zou praktisch zijn als bepaalde zaken ook schriftelijk worden vastgelegd. Dit maakt het voor de gemeenten makkelijker om waar nodig bij te sturen en zorgt ervoor dat informatie beter terug te vinden is.

3.3 Beoordeling van de activiteiten

De deelnemers beoordeelden de opvoeddebatten zeer positief. In de interviews wordt veel lof uitgesproken over de cursus, met name over de mogelijkheid om ervaringen en ideeën uit te wisselen. Deelnemers vonden het waardevol om te luisteren naar de verhalen van anderen en hier leerzame en herkenbare inzichten uit te halen. De cursus werd als noodzakelijk en nuttig ervaren, waarbij meerdere deelnemers aangaven deze zeker aan te raden aan anderen. Het kaartspel van Trias werd door de moeders als een leuke toevoeging beschouwd. Daarnaast werd benadrukt dat de cursus en trainers een vertrouwde en open sfeer creëerde, wat bijdroeg aan de leerervaring.

Uit de vragenlijsten blijkt eveneens een hoge waardering voor de cursus. **De gemiddelde algemene beoordeling is een 8,6 (N=58), terwijl de inhoud met een 8,8 (N=48) en de uitvoering door Trias met een 8,9 (N=46) werd beoordeeld.** Slechts één deelnemer, afkomstig uit een vadergroep in Den Haag, gaf een onvoldoende voor de inhoud. Deze resultaten laten zien dat de opvoeddebatten breed werden gewaardeerd.

Ondanks de positieve reacties zijn er enkele verbeterpunten benoemd. Een terugkerend punt, met name aangedragen uit een gemengde groep nieuwkomers, is het taalgebruik. Sommige deelnemers gaven aan dat de uitleg soms te moeilijk was, en dat ze behoefte hadden aan eenvoudiger taal, meer uitleg en sprekende voorbeelden bij complexe termen. Een specifieke opmerking werd gemaakt over een trainer die tijdens een sessie aangaf dat het “geen taalcursus” was. Dit werd als pijnlijk ervaren door deelnemers die de taal nog niet volledig beheersten. Daarnaast kwam uit een vadergroep veelvuldig de feedback dat er te veel door elkaar werd gepraat, waaruit de behoefte blijkt om de groepsdiscussie meer centraal te houden en beter naar elkaar te luisteren. Er werden ook praktische verbeteringen genoemd, zoals de wens van sommige deelnemers om langere bijeenkomsten van drie uur te hebben.

Daarnaast is de wens voor vervolg en uitbreiding van de cursus benoemd. Zo gaven sommige deelnemers aan meer sessies of verdiepingsdebatten op aanvullende thema's te willen, zoals een moedergroep over gevoelens en intimiteit. Een sleutelfiguur gaf aan dat deelnemers graag sessies samen met jongeren wilden volgen, zodat zij ook hun perspectief kunnen delen en generaties van elkaar kunnen leren. Ook werd de behoefte uitgesproken voor meer thematische cursussen, zoals specifieke sessies voor ouders van kinderen met een beperking en het belang van verdieping in het thema online veiligheid, telefoongebruik, privacy en sociale media.

3.4 Verwachtingen en doelstellingen

De gemeenten en Trias hebben een gedeelde visie en voeren de opvoedebatten uit met dezelfde insteek, namelijk het creëren van een beschermende schil rondom jongeren in de gemeente. Ouders spelen hierin een cruciale rol. Daarom worden de opvoedebatten specifiek voor hen georganiseerd, met als doel hen te ondersteunen en uiteindelijk de weerbaarheid van jongeren tegen onder andere radicalisering te vergroten.

Hoewel de verwachtingen en de algemene visie grotendeels overeenkomen, ontbrak bij aanvang van de evaluatie een overkoepelende Theory of Change¹¹ en één heldere lijst van concrete en meetbare doelstellingen. In plaats daarvan waren er veel verschillende doelstellingen in omloop, waarvan niet altijd duidelijk was welke prioriteit moesten krijgen en die soms net anders geformuleerd waren. Dit bemoeilijkte de afstemming en het ontwerp van de effectevaluatie – het was immers onduidelijk welke effecten gemeten moesten worden.

Tijdens de afstemming over de te meten doelstellingen, kwamen ook enkele inhoudelijke verschillen naar voren. Zo legde de gemeente Den Haag meer nadruk op het tegengaan van negatieve polarisatie en het ontwikkelen van vaardigheden om kritisch met informatie om te gaan, terwijl deze thema's niet expliciet in de doelstellingen van Trias waren opgenomen. Aan de andere kant sprak Trias over onderwerpen als aanslagen en geloof, terwijl de gemeente een bredere, inclusievere benadering verkoos, waarbij wereldbeelden en verschillende vormen van radicalisering besproken werden. Ondanks deze schriftelijke verschillen bleken de gemeente en Trias in de praktijk op één lijn te zitten. Tijdens een gezamenlijk projectoverleg konden enkele aanpassingen worden doorgevoerd, waarna alle partijen zich konden vinden in de formulering en prioritering van de doelstellingen. Dit onderstreept het belang van afstemming over de doelstellingen en verwachtingen.

Tijdens de uitvoering van de evaluatie is Trias begonnen met een herziening van de doelstellingen. Dit is een positieve ontwikkeling, aangezien het regelmatig bijstellen en verduidelijken van doelstellingen bijdraagt aan een effectievere en beter meetbare aanpak.

¹¹ Een Theory of Change is een hulpmiddel of model dat de reeks stappen of activiteiten beschrijft die leiden tot een gewenst resultaat of doel. Het is een manier om de aannames, relaties en processen te mappen die ten grondslag liggen aan een project of interventie.

Vanuit een evaluatieperspectief zou het wenselijk zijn om eerst een *Theory of Change* op te stellen met een bijbehorende langetermijnvisie. Op basis daarvan zouden vervolgens vier tot acht doelstellingen geformuleerd kunnen worden voor de basisdebatten, elk voorzien van bijbehorende indicatoren. Hierbij is het belangrijk dat de zowel de doelen als de indicatoren SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden) geformuleerd worden. Voor de verdiepingsdebatten kunnen aanvullende, specifieke doelstellingen worden opgesteld. Daarnaast is het aan te raden om de doelstellingen voor de basis- en verdiepingsdebatten algemeen te formuleren zodat ze voor alle doelgroepen gelden, maar tegelijkertijd specifieke doelstellingen op te stellen voor vaders en moeders. Dit is met name relevant omdat hun rollen in de opvoeding verschillen, wat leidt tot uiteenlopende behoeften en leerdoelen.

Vervolgens zou het nuttig zijn om deze geactualiseerde doelstellingen te bespreken met de gemeenten. Dit biedt de gemeenten de mogelijkheid om haar eigen beleidsdoelen naast die van Trias te leggen en te beoordelen in hoeverre deze overeenkomen. Het is niet ongebruikelijk dat er enige spanning bestaat tussen de beleidsmatige focus van de gemeente en de praktijkgerichte aanpak van Trias, net zoals tussen de nadruk van de gemeente op veiligheid en de meer sociaal-maatschappelijke benadering van Trias. Dit hoeft geen belemmering te zijn, zolang er periodiek gesprekken plaatsvinden waarin mogelijke veranderende prioriteiten van de gemeenten besproken kunnen worden. Dit zorgt ervoor dat deze prioriteiten weerspiegeld worden in de offerte, uitvoering en terugkoppeling van Trias, en dat beide partijen betrokken blijven bij de ontwikkeling van het project.

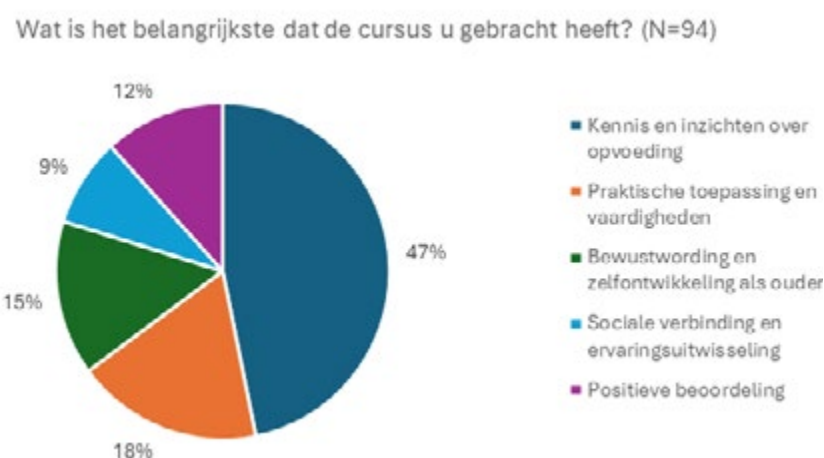
Tot slot is het belangrijk om te benadrukken dat doelstellingen noodzakelijk zijn om richting te geven aan projecten, maar dat hun waarde pas echt zichtbaar wordt wanneer aannemelijk gemaakt kan worden dat ze daadwerkelijk worden behaald. Daarom is het essentieel om (laagdrempelige) monitoring en evaluatie te integreren in de methodiek van Trias. Dit helpt niet alleen bij het onderbouwen van de impact, maar maakt het ook mogelijk om tijdig bij te sturen en de effectiviteit van de opvoeddebatten te optimaliseren.

4. Effectevaluatie

Dit hoofdstuk begint met een overzicht van de belangrijkste opbrengsten van de opvoeddebatten volgens de deelnemers. Vervolgens worden de resultaten besproken aan de hand van de vooraf opgestelde doelstellingen. Daarna wordt ingegaan op hoe deelnemers de opgedane kennis en vaardigheden hebben toegepast in de praktijk. Tot slot wordt aandacht besteed aan de werkzame elementen die hebben bijgedragen aan het behalen van deze resultaten.

4.1 Opbrengsten van de opvoeddebatten

De deelnemers konden in de vragenlijsten antwoord geven op de open vraag wat het belangrijkste is dat de cursus hen gebracht heeft. De antwoorden zijn gecodeerd in 5 categorieën (zie onderstaande cirkeldiagram).¹² Deze inzichten komen overeen met de bevindingen uit de interviews en observaties van terugkomdagen.

Kennis en inzichten over opvoeding: De opvoeddebatten gaven veel ouders een beter begrip van opvoeding en hielp hen nieuwe inzichten te verkrijgen. Ouders gaven aan dat het een leerzame cursus was en dat het een aanvulling vormde op hun huidige kennis. Voorbeelden van antwoorden zijn: *“Meer kennis over opvoeding”, “Nieuwe inzichten met betrekking tot opvoedkundige zaken”* en *“Ik heb nieuwe manieren geleerd omtrent kinderopvoeding zowel thuis als buitenhuis.”* Er werden ook specifieke onderwerpen genoemd waar deelnemers meer over geleerd hebben, waaronder het belang van afstemming tussen ouders, opvoeden tussen twee culturen, opvoedstijlen en de rol van de vader. Een aantal inzichten zijn ook specifiek belangrijk voor het voorkomen van ontsporing en vervreemding: *“Ik heb geleerd hoe kan ik vertrouwen opbouwen met mijn kinderen”, “Als we als strenge ouders optreden, kunnen kinderen het verkeerde pad opgaan”* en *“Ik heb belangrijke dingen over de adolescentie geleerd.”*

Praktische toepassing en vaardigheden: Ouders leerden praktische vaardigheden die ze direct konden toepassen in hun dagelijks leven. Dit omvatte met name onderwerpen zoals communicatie en omgang met kinderen: *“Blijf praten om probleem op te lossen”, “Communiceren; zoeken naar de juiste oplossingen”, “Een dialoog met mijn kinderen structureel opbouwen”,* en *“Omgaan met kinderen.”*

Bewustwording en zelfontwikkeling als ouder: De opvoeddebatten boden ouders de kans om te reflecteren op hun rol en zichzelf verder te ontwikkelen als ouder. Deelnemers gaven

¹² Deze vraag is 83 keer beantwoord in de tussen- en nameting. Sommige individuele antwoorden zijn opgesplitst in meerdere categorieën. N=94 verwijst naar het totaal aantal gecategoriseerde antwoorden.

aan bewuster bezig te zijn met opvoeden en dit met meer aandacht te doen. Ze waren ook bewuster geworden van hun voorbeeldfunctie: *“Beter voorbeeld geven aan de kinderen”* en *“Ik wil graag een mooi voorbeeld zijn waar mijn kinderen trots op kunnen zijn.”* De zelfontwikkeling en bewustwording hadden ook betrekking op meer en beter contact maken met hun kinderen, zoals: *“Altijd contact met uw kinderen maken met liefde en begrip”* en *“Meer met mijn kinderen omgaan.”* Ten slotte benoemden enkele moeders ook bewuster te zijn geworden van het feit dat dat zij niet de enige zijn die worstelen met bepaalde opvoedvraagstukken: *“Het gevoel dat elke moeder tegen dingen aanloopt”* en *“Dat iedere moeder struggelt.”*

Sociale verbinding en uitwisseling: Het samenkomen en delen van ervaringen was vooral voor moeders het belangrijkste aspect van de opvoeddebatten. Zij benadrukten het gevoel van saamhorigheid en het leren van elkaar: *“Verbinding met andere moeders doordat je ervaringen deelt en elkaar tips kan geven”, “Inzicht, saamhorigheid, veilig gevoel om gevoelens te uiten”,* en *“Mogelijkheid om te leren van elkaar!”* De opvoeddebatten versterkten dus niet alleen hun opvoedingskennis en -vaardigheden, maar ook hun sociale netwerk. Dit werd bevestigd tijdens de terugkomdag, waarbij een moeder aangaf dat het *“verbindend en verdiepend”* was. De sessies waren voor haar een klankbord, waarin ze ervaringen konden delen en elkaar tips konden geven. Vooral moeders gaven aan zich daardoor minder eenzaam te voelen.

Positieve beoordeling: Er was ook een groep deelnemers die op de vraag reageerde met een positieve beoordeling van de opvoeddebatten en aangaf dat de sessies waardevol voor hen waren: *“Ik vond dat goed”, “Dat was erg belangrijk voor ons”* en *“Heeft mij geholpen.”*

4.2 Resultaten ten opzichte van de doelstellingen

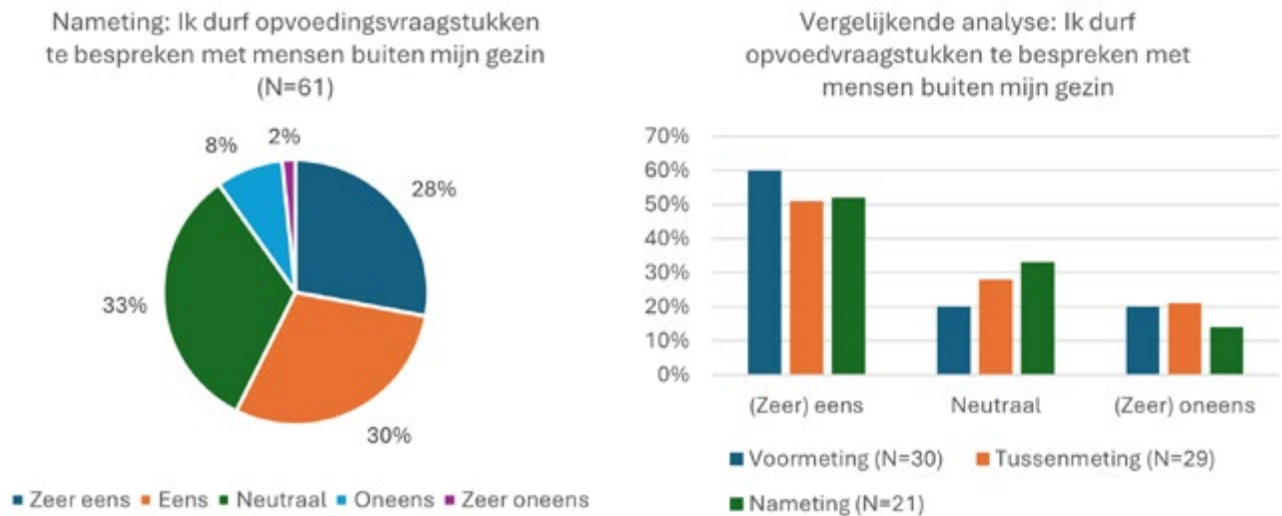
Doel 1: Er is een vertrouwensband en een sociaal netwerk ontstaan waarop de ouders kunnen terugvallen.

In de meeste groepen kenden de deelnemers al een aantal of veel anderen bij de aanvang van de opvoeddebatten. In de voormeting gaf slechts drie van de 32 deelnemers aan niemand of minder dan vijf mensen te kennen. Uit de interviews met deelnemers en betrokkenen van Trias blijkt eveneens dat de meeste deelnemers al een aantal of veel anderen kenden, omdat tijdens de wervingsfase vaak gebruik werd gemaakt van bestaande netwerken en structuren. Het grootste deel van de groepen kende elkaar dus al oppervlakkig of ontmoette elkaar regelmatig in het buurthuis of de ouderkamer. In sommige gevallen vormden de deelnemers al hechte groepen waarin men elkaar als familie beschouwde. In één groep kende zeer weinig deelnemers elkaar bij aanvang.

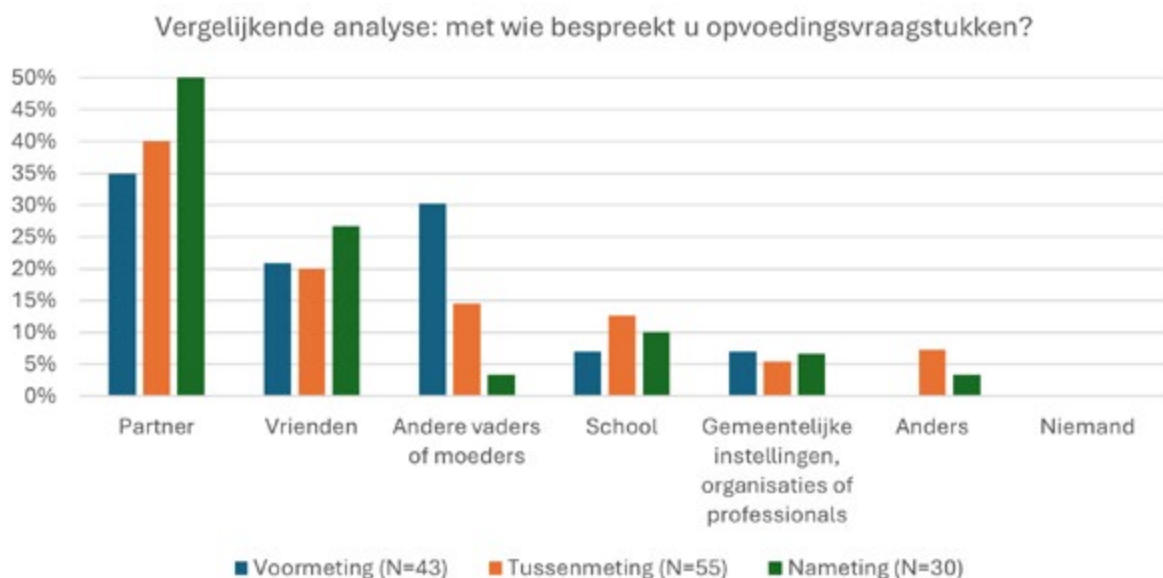
Deelnemers gaven aan dat er gedurende het traject een diepere vertrouwensband is ontstaan binnen de groep. Waar het in het begin soms moeilijk was om zich kwetsbaar op te stellen, durfden ouders na verloop van tijd open te praten over gevoelige onderwerpen. Er werden taboes doorbroken, zoals het praten over radicalisering, communicatie met partners en andere persoonlijke uitdagingen. Ouders deelden actief advies, ervaringen en opvoedmethodes met elkaar. Dit werd als zeer waardevol ervaren, vooral bij het bespreken van complexe thema's zoals opvoeden in twee culturen, generatieverschillen in de opvoeding en het gebruik van sociale media en telefoons door kinderen. Dit geeft aan dat er een veilige omgeving is gecreëerd.

De nameting toont aan dat bijna 60% van de ouders opvoedingsvraagstukken durft te bespreken met mensen buiten hun gezin, terwijl 33% neutraal staat tegenover deze stelling en 10% het er niet mee eens is. De vergelijkende analyse laat een lichte daling zien in het percentage deelnemers dat opvoedingsvraagstukken met anderen durft te bespreken. Het is

een bekend fenomeen dat deelnemers in het begin van leertrajecten vaak positiever zijn over hun eigen capaciteiten en houdingen, maar later ontdekken dat het moeilijker is dan verwacht. Een positieve ontwikkeling is dat de groep die (zeer) oneens is, kleiner is geworden. Dit wijst erop dat de deelnemers positiever of neutraler zijn geworden ten opzichte van de stelling.

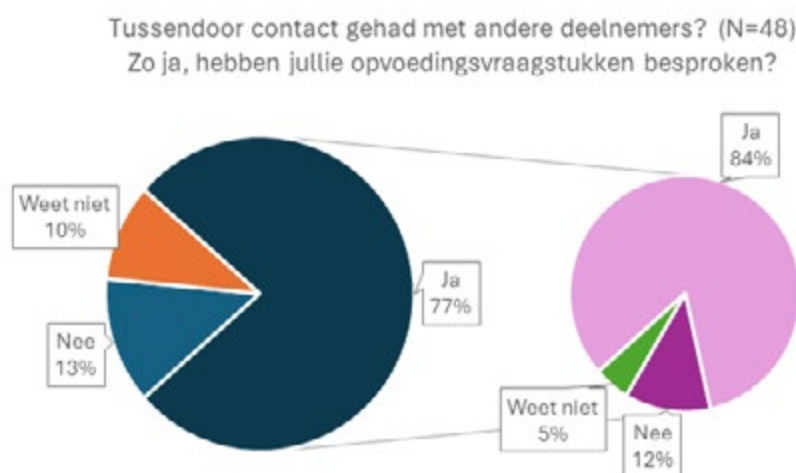

Na afloop hebben we deelnemers gevraagd met wie zij opvoedingsvraagstukken bespreken, waarbij ze meerdere opties aan konden kruisen. Bijna alle deelnemers gaven aan dit soort onderwerpen met anderen te bespreken, vooral met hun partner en vrienden. Opvoedingsvraagstukken werden in mindere mate ook besproken met andere ouders, op school of met gemeentelijke instellingen/professionals. De vergelijkende analyse toont aan dat de partner een grotere rol is gaan spelen bij het bespreken van opvoedingsvraagstukken. De analyse laat ook zien dat vrienden een belangrijkere gesprekspartner zijn geworden, terwijl andere ouders juist minder vaak worden genoemd. Dit is opvallend, aangezien de opvoeddebatten juist gericht waren op het bevorderen van gesprekken tussen ouders. De verwachting is dat deelnemers elkaar door de opvoeddebatten als vrienden zijn gaan beschouwen. Buiten de debatseries om hebben zij mogelijk minder of geen opvoedingsvraagstukken met andere ouders besproken.

Hoewel het sociale netwerk in veel gevallen al bestond, hebben de opvoeddebatten deze band verdiept. Vooral de deelnemende vaders gaven aan vaker buiten de sessies om over opvoeding te praten. Volgens een deelnemer spraken ze elkaar nu soms aan: *“Wat heeft*

[trainer] gezegd? Zo en zo.” Dit wordt bevestigd in de nameting, waarin 77% van de deelnemers aangeeft tussentijds contact te hebben gehad met elkaar. Hiervan gaf 84% aan dat ze opvoedingsvraagstukken bespraken. Moeders voelden zich door de opvoeddebatten vooral minder eenzaam door het regelmatige contact en het delen van onderwerpen die zij als lastig ervaren tijdens de opvoeddebatten. Een moeder uit de gemixte groep gaf aan dat er zeer respectvolle communicatie was tussen mannen en vrouwen en dat de mannen meer deelden dan ze verwacht had. Tot slot is 76% van de deelnemers van plan om contact te houden met een aantal ouders van de cursus, 16% weet dit niet zeker en slechts 9% van de deelnemers zegt dit niet van plan te zijn.

In één groep in Zoetermeer viel op dat de moeders elkaar bij aanvang nog niet kenden, maar dat hier desondanks een zeer sterke vertrouwensband is ontstaan. De debatleider speelde een sleutelrol in het bevorderen van openheid en een vertrouwelijke sfeer door zelf persoonlijke ervaringen te delen. Dit zorgde ervoor dat anderen zich ook kwetsbaar durfden op te stellen. Dit blijkt ook uit een reactie op de vragenlijst: *“De trainer heeft ons echt een vertrouwd gevoel gegeven. Zonder haar had ik de cursus niet af kunnen maken.”* Daarnaast was het bevorderlijk dat de moeders en hun partners hadden afgesproken om persoonlijke verhalen van anderen niet verder te delen. Deze vrouwen hechtten veel waarde aan continuïteit en gaven aan liever geen nieuwe deelnemers halverwege de sessies te willen, omdat het vertrouwen dan opnieuw opgebouwd zou moeten worden. Hierdoor bleef de groep gedurende de gehele opvoeddebatserie hetzelfde, terwijl de samenstelling in andere groepen relatief fluïde was. Uiteindelijk is hier een zeer hechte groep vrouwen ontstaan, die van plan zijn om ook na afloop van de debatserie contact met elkaar te onderhouden.

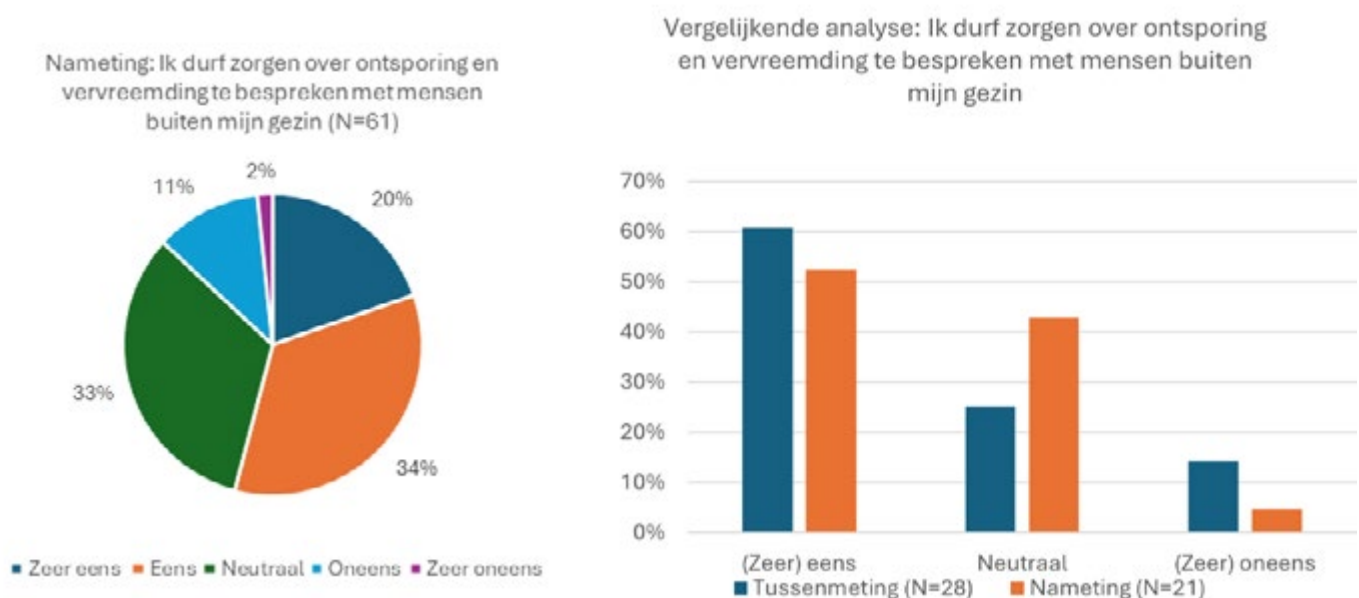
Toch hebben enkele moeders aangegeven moeite te hebben gehad om zich open te stellen en anderen te vertrouwen. Opvallend is dat een moeder uit de Soedanese groep – waar iedereen elkaar kende en al wekelijks samenkwam – aangaf liever in een diverse groep met onbekende mensen te hebben gezeten. Hoewel deze groep heel dierbaar voor haar was en als familie voelde, ervaarde ze schaamte en vond ze het lastig om vragen te stellen in groep waar iedereen elkaar, elkaars partner en kinderen kent. Een andere moeder gaf ook aan moeite te hebben om andere mensen te vertrouwen vanwege ervaringen in het verleden.

Op basis van deze data kan worden geconcludeerd dat het doel over opbouwen van een vertrouwensband en sociaal netwerk volledig behaald is. Er is een sterke vertrouwensband ontstaan binnen de groepen, die ouders een sociaal netwerk biedt of het bestaande netwerk versterkt, en waar ze op kunnen terugvallen. Dit wordt ook bevestigd door de debatleiders, die aangaven mooie resultaten te hebben behaald met de groepen op dit gebied.

Doel 2: Er is draagvlak voor het thema ontsporing en vervreemding gecreëerd binnen gezinnen en hun omgeving.

Op basis van de data kan worden gesteld dat er substantiële stappen zijn gezet om draagvlak te creëren voor het thema ontsporing en vervreemding, waaronder radicalisering, binnen gezinnen en hun omgeving. De nameting toont aan dat **54% van de ouders zorgen over ontsporing en vervreemding durft te bespreken met mensen buiten hun gezin**, terwijl 33% neutraal staat tegenover deze stelling en 13% het er niet mee eens is. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met de antwoorden op de soortgelijke vraag over opvoedingsvraagstukken in het algemeen (zie doel 1), wat erop wijst dat ontsporing en vervreemding bijna net zo bespreekbaar zijn als andere opvoedthema's.

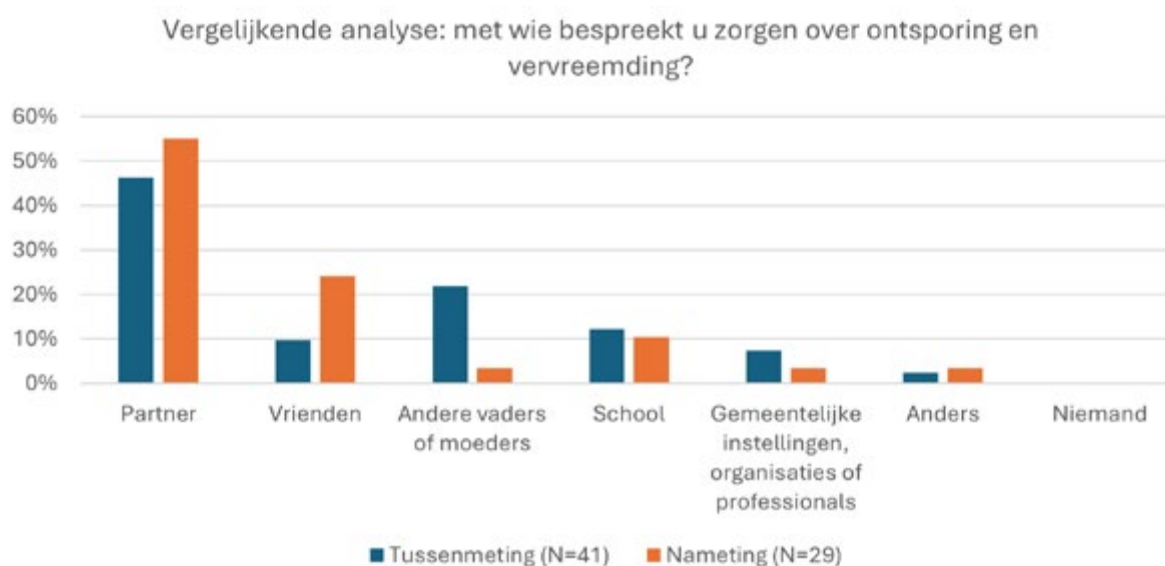
De vergelijkende analyse beperkt zich tot de tussen- en nameting, omdat het stellen van vragen over ontsporing en vervreemding in de voormeting ongepast werd geacht voordat er een vertrouwensband was opgebouwd. De vergelijkende analyse laat een lichte daling zien in het percentage deelnemers dat zorgen over ontsporing en vervreemding met anderen durft te bespreken. Dit kan verklaard worden door het bekende fenomeen dat interventies over tijd aan effect verliezen. Positief is dat de groep die (zeer) oneens is met de stelling kleiner is geworden, wat duidt op een verschuiving naar neutralere of positievere percepties.

Na afloop geven bijna alle deelnemers aan zorgen over ontsporing en vervreemding met anderen te kunnen bespreken, vooral met hun partner (56%) en vrienden (20%). Deze zorgen werden in mindere mate ook besproken met andere ouders en op school. Er werd zeer weinig gerefereerd naar gemeentelijke instellingen, organisaties of professionals om deze zorgen te delen.

Een opvallende trend in de vergelijkende analyse is dat de partner en vrienden een grotere rol zijn gaan spelen, terwijl andere ouders juist minder vaak worden genoemd. Dit is interessant, aangezien de opvoeddebatten gericht waren op het stimuleren van gesprekken tussen ouders. Dit is vergelijkbaar met de antwoorden op de vraag 'met wie bespreekt u opvoedingsvraagstukken?' behandeld in doel 1. Het is mogelijk dat deelnemers door de debatserie hechtere banden hebben opgebouwd en elkaar meer als vrienden zijn gaan beschouwen. Buiten de bijeenkomsten om lijkt de behoefte om met andere ouders over dit soort onderwerpen te praten af te nemen. De

verklaring zit misschien ook in het feit dat ze al weken met elkaar in opvoedebatten hebben gezeten en dat deze behoefte tijdens de laatste sessie en de terugkomdag grotendeels vervuld is.

Na afloop gaf 73% van de deelnemers aan dat zij de inhoud van de cursus met anderen hadden besproken, 22% bleef neutraal en 6% gaf aan dit niet te doen. De kennis werd gedeeld binnen zowel het gezin als het bredere sociale netwerk, waaronder met vrienden, andere ouders, collega's, burens of stichtingen. Genoemde voorbeelden zijn: *“De inzichten en wijsheden die ik heb meegekregen deel ik met mijn vriendin/partner”* en *“met vrienden over de opvoeding met 2 culturen.”*

Deelnemers noemden verschillende inzichten die ze hebben geleerd en gedeeld, zoals communicatietechnieken en het belang van betrokkenheid bij de opvoeding. Voorbeelden van antwoorden zijn: *“Om meer te praten en te luisteren naar de kinderen”*; *“Hoe kunnen kinderen vertrouwen op hun ouders; Hoe kan de ouders samen bespreken over opvoeding; Hoe wordt betrokken ouders”* en *“Tips en goede raad; Herkenning en bemoedigen om te leren juiste te doen.”* Opvallend is dat slechts één voorbeeld expliciet naar ontsporing verwijst – *“Ontsporing van kinderen de oorzaak van”* – terwijl de andere voorbeelden hier niet direct naar refereerden.

Hoewel de geïnterviewden aangaven de inhoud van de cursus met hun partner of anderen in hun omgeving te hebben gedeeld, lijken onderwerpen rondom ontsporing en vervreemding hierbij weinig aan bod te komen. Sommige Haagse geïnterviewden deelden dat radicalisering in het verleden een belangrijkere rol speelde, omdat veel ouders toen zorgen hadden over hun kinderen. De geïnterviewden gaven aan dat zij en mensen in hun omgeving op dit moment geen zorgen hebben over ontsporing en vervreemding. Hoewel de geïnterviewden in Den Haag zelf al bekend waren met het thema, zagen ze het als relevant voor andere deelnemers. Iemand benadrukte dat het goed is om radicalisering, ontsporing en vervreemding te praten, omdat veel mensen zulke problemen hebben, maar er niet over kunnen spreken. Een andere geïnterviewde noemde ook een mooi leermoment, die als *“eye-opener”* fungeerde voor de andere vaders. Dit inzicht ging over het belang van empathie en het verplaatsen in de belevingswereld van kinderen als cruciaal element om hun gedrag te begrijpen en daarmee om te kunnen gaan.

Op basis van de interviews en observaties leek de kennis en bewustzijn over de thema's ontsporing en vervreemding aanvankelijk lager te liggen bij de moedergroepen in Zoetermeer. Tijdens de sessies toonden de deelnemers echter veel interesse, bijvoorbeeld door foto's te maken van de PowerPoint-slides. **Een betrokkene merkte op dat het goed is om een “zaadje te planten” bij moeders en een opening te bieden voor verdere gesprekken over deze thema's.**

Ze merkte dat moeders het spannend vinden als hun kinderen naar de middelbare school gaan. De opvoeddebatten boden dus een waardevolle kans om al in een eerdere fase bij mogelijke toekomstige uitdagingen stil te staan.

Tijdens observaties en interviews werd duidelijk uitdagingen met betrekking tot sociale media en telefoongebruik veel leven onder de deelnemers. Deze onderwerpen komen uitgebreid aan bod tijdens het derde verdiepingsdebat. Dit onderdeel van de verdiepingsdebatten lijkt ook meer thuis besproken te worden. Eén vader deelde bijvoorbeeld dat hij thema's als het digitale tijdperk, telefoongebruik en schermtijd met zijn gezin had besproken. De relevantie van dit thema blijkt ook uit de interesse in en behoefte aan verdere verdiepingssessies hierover.

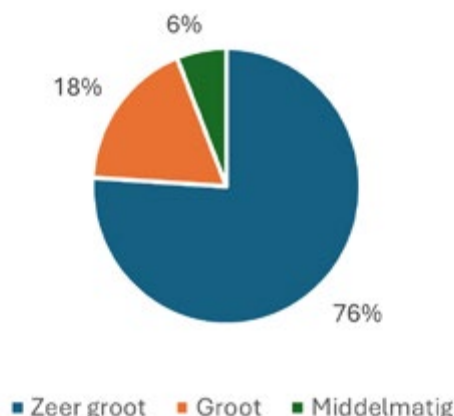
Het doel om draagvlak te creëren voor het thema ontsporing en vervreemding binnen gezinnen en hun omgeving is grotendeels behaald. De opvoeddebatten hebben ouders bewuster gemaakt van deze thema's en nieuwe inzichten geboden. Hoewel ouders mogelijk nog geen directe aanleiding hebben om deze thema's actief op te pakken, zijn de opvoeddebatten erin geslaagd zijn om thema's gerelateerd aan opvoeding en communicatie met kinderen bespreekbaar te maken binnen gezinnen en bredere sociale netwerken. Hiermee is een solide basis gelegd voor verdere gesprekken, ook over ontsporing en vervreemding.

Doel 3: Ouders zijn zich bewust van de rol van vaders in de opvoeding.

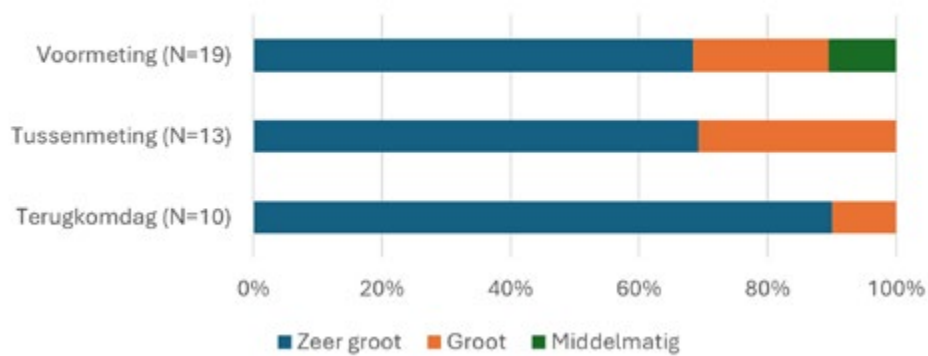
Na afloop gaven bijna alle deelnemers, waarvan de meerderheid vaders waren, aan dat zij hun rol in de opvoeding van hun kinderen als groot of zeer groot zien. Slechts drie deelnemers, allen vaders uit dezelfde groep in Den Haag, beoordeelden hun rol als middelmatig.

De Soedanese groep in Den Haag heeft deze vraag op drie momenten ingevuld, waarbij de meerderheid van de respondenten vrouwen waren. Er werden geen significante verschillen waargenomen tussen de antwoorden van mannen en vrouwen. **Uit de vergelijkende analyse blijkt dat ouders hun rol steeds groter inschatten naarmate de opvoeddebatten vorderden. Dit kan wijzen op een positief effect van de opvoeddebatten.**

Nameting: Hoe groot is uw rol als ouder in de opvoeding?
(N=50: 31 man, 19 vrouw)

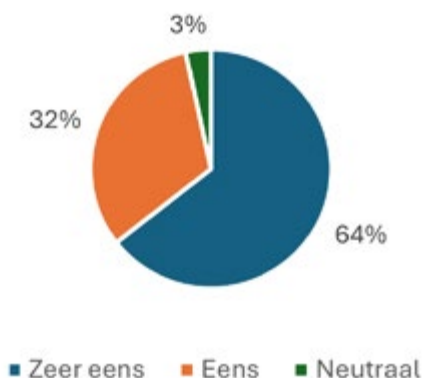
Vergelijkende analyse: Hoe groot is uw rol als ouder in de opvoeding van uw kind(eren)?

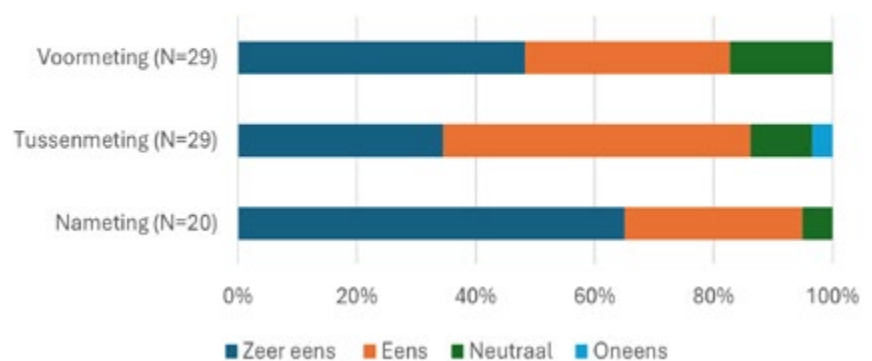
Na afloop gaven bijna alle deelnemers, gelijk verdeeld tussen mannen als vrouwen, aan dat zij bewust zijn van de effecten van hun gedrag op hun kinderen. Slechts twee deelnemers, één man en één vrouw uit verschillende groepen, waren hier neutraal over.

De Soedanese groep in Den Haag en de basisschool in Zoetermeer hebben deze vraag op drie

Nameting: Ik ben me bewust van het effect op mijn gedrag op mijn kind(eren) (N=59: 30 man, 29 vrouw)

Vergelijkende analyse: Ik ben me bewust van het effect op mijn gedrag op mijn kind(eren)

momenten ingevuld, waarbij de meerderheid van de respondenten vrouwen waren. Er werden geen significante verschillen waargenomen tussen de antwoorden van mannen en vrouwen. De vergelijkende analyse toont een opvallende verschuiving. Aanvankelijk gaf de helft van de deelnemers aan het zeer eens te zijn met de stelling, terwijl er ook een relatief grote groep van bijna 20% neutraal bleef. In de tussentijdse meting nam het aantal deelnemers dat het zeer eens was af, en gaf één persoon zelfs aan geen bewustzijn hierover te hebben. In de nameting daarentegen groeide de groep die het zeer eens was tot 65%, gevolgd door 30% die het eens was en een kleine neutrale groep van 5%. **Deze resultaten suggereren dat de opvoedebatten deelnemers mogelijk hebben begeleid door een leerproces: van onbewust onbekwaam, naar bewust onbekwaam, en uiteindelijk naar bewust bekwaam.**

De geïnterviewde vaders voelden zich voor de opvoedebatten al bewust van hun rol als ouder en rapporteerden daar geen verandering in. Een deelnemer benadrukte bijvoorbeeld dat opvoeden vergelijkbaar is met lopen; met twee benen gaat het beter dan met één been. Zijn opvatting dat het de opvoeding ten goede komt als mannen en vrouwen een goede verstandhouding hebben is door de opvoedebatten niet veranderd, maar **hij zag "het kwartje" wel vallen bij andere vaders.** Hij merkte dat de besproken thema's meer gingen leven in de groep en dat er bij andere vaders nieuwe inzichten ontstonden.

De geïnterviewde moeders deelden bewuster te zijn geworden van de rol van vaders in de opvoeding. Een moeder vertelde voor het eerst gehoord te hebben hoe belangrijk de vader en zijn liefde is voor kinderen en dat het ontbreken van een vaderfiguur kan leiden tot problemen. Andere moeders deelden het gevoel te hebben gekregen dat ze “*niet de enige*” zijn, waardoor ze soms tijd nemen om andere dingen te doen en taken te verdelen met hun partner. Een andere moeder merkte op dat ze opener is gaan communiceren en nu ook aan haar partner vraagt wat hij ergens van vindt.

De geïnterviewde moeders rapporteerden dat hun partners door de cursus bewuster waren geworden van hun rol als vader, met name door samen het kaartspel van Trias te spelen, door de inhoud thuis te bespreken en door gerichte huiswerkopdrachten. Hoewel de partners dit soms confronterend vonden, leidde het uiteindelijk wel tot verbeterde communicatie en meer gedeelde verantwoordelijkheid. Een moeder uit de gemixte groep benoemde dat haar man ook mee had kunnen doen aan de opvoeddebatten, maar dat hij hier niet voor open stond. Via haar verhalen en het kaartspel raakte hij alsnog betrokken bij het onderwerp en had hij uiteindelijk het gevoel iets gemist te hebben. Dit onderstreept de indirecte invloed van de cursus op vaders via de moeders. Dit indirecte effect kwam andersom, op moeders via vaders, minder duidelijk naar voren.

Het doel om ouders bewust te maken van de rol van vaders in de opvoeding is grotendeels behaald. De meeste vaders gaven aan hun rol in de opvoeding als groot of zeer groot te zien aan het eind van de opvoeddebatten. De geïnterviewde vaders gaven aan al bewust te zijn van hun rol, maar dat andere vaders zich wel bewuster van hun rol leken te worden. Bij moeders was sprake van een indirect effect: vaders die niet deelnamen, werden via hun partners alsnog betrokken bij de inhoud en bewuster van hun rol.

Doel 4: Ouders zijn in staat om beschermende factoren en risicofactoren van radicalisering en extremisme te benoemen.

Na afloop konden alle deelnemers drie juiste beschermende factoren selecteren uit vijf opties. De juiste antwoorden, zoals besproken tijdens de opvoeddebatten, waren: “betrokken ouders”, “communicatie over positieve en negatieve gevoelens”, en “kind(eren) aanzetten tot zelf nadenken”. Tijdens de debatten is ook benadrukt dat een autoritaire opvoedingsstijl en het bestraffen van radicale gedachten kinderen niet beschermen en zelfs averechts kunnen werken. **Van de in totaal 142 antwoorden die deelnemers aankruisten, was een ruime meerderheid correct. Slechts 12% van de antwoorden was onjuist, wat erop wijst dat veel deelnemers tegen het einde van de debatten goed inzicht hadden ontwikkeld in de beschermende factoren tegen radicalisering en extremisme.**

Na afloop konden de deelnemers ook drie juiste risicofactoren selecteren uit vijf opties. De correcte antwoorden, zoals besproken tijdens de opvoedebatten, waren: “verkeerde vrienden,” “gepest of vernederd worden,” en “slechte schoolresultaten.” Tijdens de debatten is benadrukt dat praten over negatieve gevoelens juist positief kan zijn en dat enkel het hebben van een telefoon op zichzelf geen risicofactor vormt. Van de 144 antwoorden die deelnemers aankruisten, was een ruime meerderheid correct (81%). **Deze resultaten laten zien dat veel deelnemers tegen het einde van de debatten een goed begrip hadden ontwikkeld van de risicofactoren voor radicalisering en extremisme. Dit inzicht was echter iets minder sterk dan bij de beschermende factoren. Vooral het onterecht beschouwen van praten over negatieve gevoelens als risicofactor wijst erop dat dit onderwerp tijdens de sessies extra aandacht kan krijgen.**

Tijdens een observatie werden de beschermende en risicofactoren uitgebreid besproken in de groep. Na een centrale uitleg kregen de deelnemers de gelegenheid om deze factoren in kleinere subgroepen verder te bespreken. De subgroepen benadrukten het belang van ouderlijke betrokkenheid, het goed afstemmen en samenwerken tussen ouders, en het eensgezind handelen in de opvoeding. Daarnaast werd benadrukt dat ouders niet alleen goed moeten communiceren, maar ook het juiste voorbeeld moeten geven. Er werd bovendien stilgestaan bij welke opvoedstijl het beste helpt om ontsporing en vervreemding te voorkomen. De ouders vonden het onderwerp interessant en veel deelnemers maakten foto's van de slides.

Geïnterviewden gaven aan de sessies over ontsporing en vervreemding leerzaam te vinden. Onderwerpen zoals het omgaan met afwijkend gedrag of verkeerde vrienden van een kind, en hoe je daarop kunt anticiperen zonder conflicten te veroorzaken, werden als waardevol gezien. Er werd behandeld hoe ouders zaken bespreekbaar kunnen maken zonder verwijtend over te komen. “Praten, praten, praten” werd door een geïnterviewde als de kernboodschap genoemd. Hoewel er op dit moment geen zorgen spelen bij de vaders, werd aangegeven dat dit onderwerp in het verleden wel een rol heeft gespeeld in de wijk.

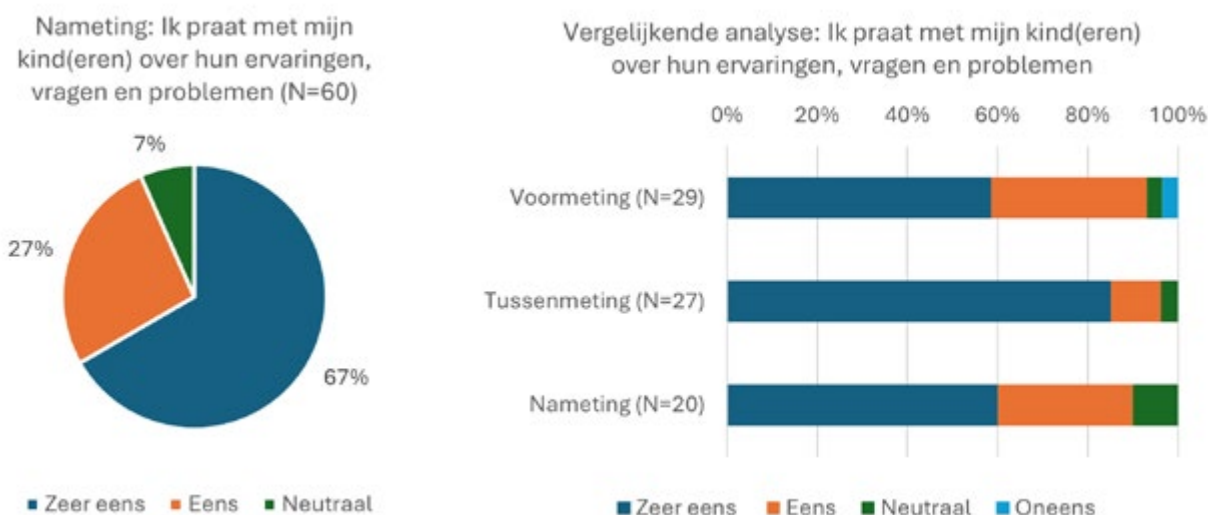
Tijdens de interviews grepen sommige deelnemers terug naar één of meerdere risicofactoren of beschermende factoren die besproken waren. Zo reflecteerden meerdere vaders op het nieuwe inzicht dat een autoritaire opvoedstijl en snel boos worden niet wenselijk is. In plaats daarvan werd benadrukt dat je kinderen moet helpen, stimuleren om te stoppen met onwenselijk gedrag en aansporen om zelfstandig te worden. Moeders benadrukten ook dat je liefdevol en geduldig met kinderen om moet gaan en niet te streng moet zijn. Uit de interviews bleek dat iedereen begreep dat betrokkenheid van ouders een belangrijke beschermende factor is.

Het doel om ouders in staat te stellen beschermende factoren en risicofactoren van radicalisering en extremisme te benoemen, is grotendeels behaald. Na afloop konden de meeste deelnemers

de juiste beschermende factoren (88%) en risicofactoren (81%) herkennen. Hoewel het inzicht over beschermende factoren iets sterker was, bleek uit de observaties en interviews dat ouders waardevolle kennis hebben opgedaan over beide factoren en geleerd hebben hoe ze deze kunnen beïnvloeden.

Doel 5: Ouders weten hoe zij in gesprek kunnen gaan met hun kinderen over gevoelige onderwerpen zoals zorgen over aanslagen en oorlogen, wereldbeeld, identiteit en discriminatie.

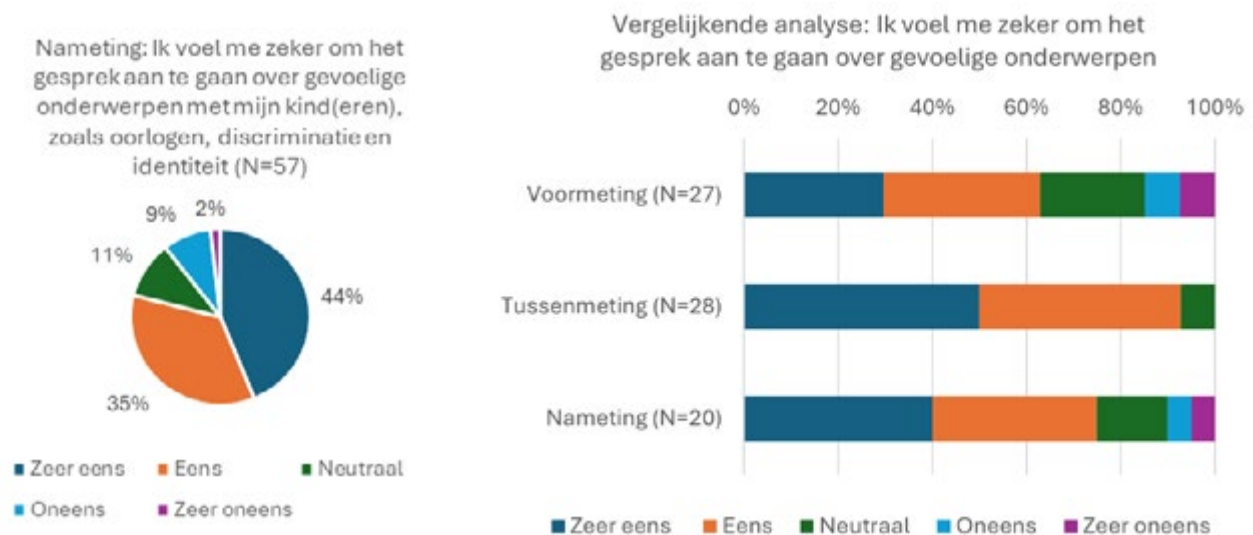
De geïnterviewde ouders gaven aan dat zij over het algemeen gemakkelijk met hun kinderen kunnen praten, ook over gevoelige of moeilijke onderwerpen, waarbij hun vertrouwen in communicatievaardigheden vaak samenhangt met hun bestaande opvoedstijl en de relatie met hun kinderen. Ouders die al een open en toegankelijke relatie met hun kinderen hebben, gaven aan dat zij of hun kinderen moeilijke onderwerpen al bespreekbaar maakten. Voor deelnemers met oudere kinderen, die al volwassen of bijna volwassen zijn, waren sommige onderdelen van de cursus minder relevant, zoals opvoedregels of gesprekken over schermtijd. Desondanks vonden zij de groepssessies waardevol, vooral vanwege de mogelijkheid om kennis en ervaringen te delen en nieuwe perspectieven te krijgen van andere ouders.

Dit komt overeen met de nameting, waaruit blijkt dat meer dan 90% van de deelnemers met hun kinderen praat over hun ervaringen, vragen en problemen. Tweederde van de deelnemers (67%) is het zelfs zeer eens met de stelling. Slechts een klein percentage (7%) blijft neutraal over de stelling en niemand is het oneens. In de vergelijkende analyse wordt het verloop over tijd zichtbaar. De tussenmeting laat een piek zien in het percentage deelnemers dat het zeer eens is met de stelling (85%), wat een sterke indicatie is dat de opvoeddebatten op dat moment effect hadden op het bewustzijn of gedrag van de deelnemers. In de nameting is er een lichte terugval zichtbaar, waarbij het aandeel zeer eens afneemt naar 60%, terwijl eens en neutraal iets toenemen. Hoewel een zeer ruime meerderheid positief blijft, suggereren deze resultaten dat het effect van de interventie op lange termijn iets kan afnemen.

Na afloop voelt bijna 80% van de deelnemers zich zeker om met hun kinderen te praten over gevoelige onderwerpen. Dit is een zeer positief resultaat, maar het valt op dat men iets minder positief is over deze stelling dan de voorgaande. Dit blijkt vooral uit een groter percentage deelnemers dat neutraal is (11%) en een gelijke groep (11%) die zich onzeker voelt. Dit geeft aan dat algemene communicatie als minder uitdagend wordt ervaren dan het bespreken van complexere en mogelijk emotioneel beladen onderwerpen.

De vergelijkende analyse toont een vergelijkbare trend als bij de voorgaande stelling. Er is wederom een duidelijke piek te zien in tussenmeting, waar zeer eens en eens de hoogste waarden bereikten. In de nameting neemt de positiviteit af, terwijl neutrale en negatieve antwoorden toenemen. De resultaten laten zien dat de interventie succesvol was in het versterken van het vertrouwen van deelnemers bij beide stellingen, vooral tijdens de tussenmeting. Echter, de daling in positiviteit bij de nameting suggereert dat de impact van de opvoeddebatten niet volledig duurzaam is. Dit geeft aanleiding om na te denken over aanvullende ondersteuning. Door regelmatig opvolging te bieden, kan het positieve effect van de interventie mogelijk beter behouden blijven over langere tijd.

De opvoeddebatten hebben grotendeels bijgedragen aan het behalen van het doel dat ouders weten hoe zij in gesprek kunnen gaan met hun kinderen over gevoelige onderwerpen. Ouders zijn zich over het algemeen zekerder gaan voelen over hun communicatievaardigheden en de meeste deelnemers ervoeren het als haalbaar om gesprekken met hun kinderen over gevoelige thema's te voeren. Hoewel de interventie een sterk korte termijn effect had, blijkt uit de nameting dat dit effect niet volledig duurzaam is.

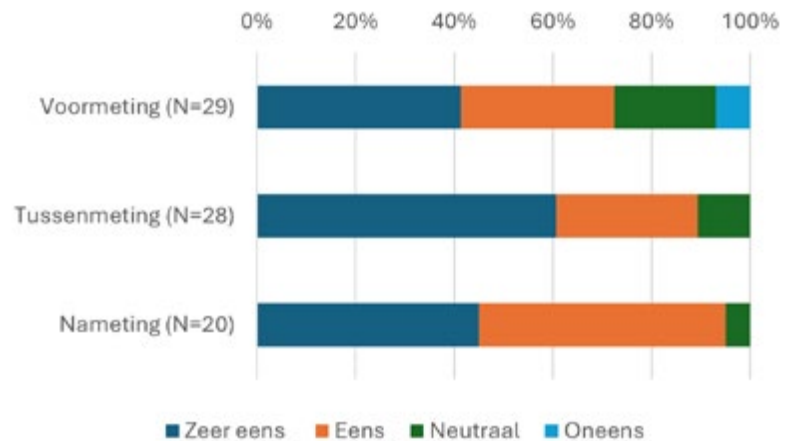
Doel 6: Ouders zijn in staat om hun kinderen beter te begeleiden en te stimuleren zodat zij de aansluiting met school, werk, gezin en de samenleving niet verliezen en zich verder kunnen ontwikkelen naar zelfredzaamheid.

Na afloop geeft 90% van de deelnemers aan betrokken te zijn bij de school, het werk en de sociale omgeving van hun kinderen, terwijl slechts 10% een neutrale houding heeft. Van deze neutrale groep bestaat een ruime meerderheid (83%) uit vaders met een Marokkaanse migratieachtergrond in Den Haag. Uit de observaties en interviews bleek dat een aanzienlijk deel van deze vaders al volwassen kinderen heeft, wat mogelijk de lagere betrokkenheid verklaart. **De vergelijkende analyse toont een positieve stijging in ouderbetrokkenheid:** tijdens de voormeting gaf 21% een neutrale reactie en was 7% het oneens met de stelling. In de nameting is niemand het nog oneens en is het aandeel neutrale reacties gedaald naar slechts 5%.

Nameting: Ik ben betrokken bij school, werk en de sociale omgeving van mijn kind(eren) (N=60)

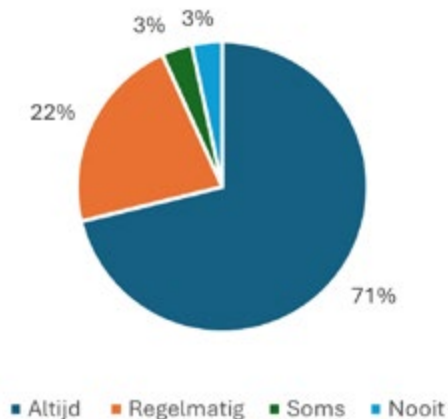

Vergelijkende analyse: Ik ben betrokken bij school, werk en de sociale omgeving van mijn kind(eren)

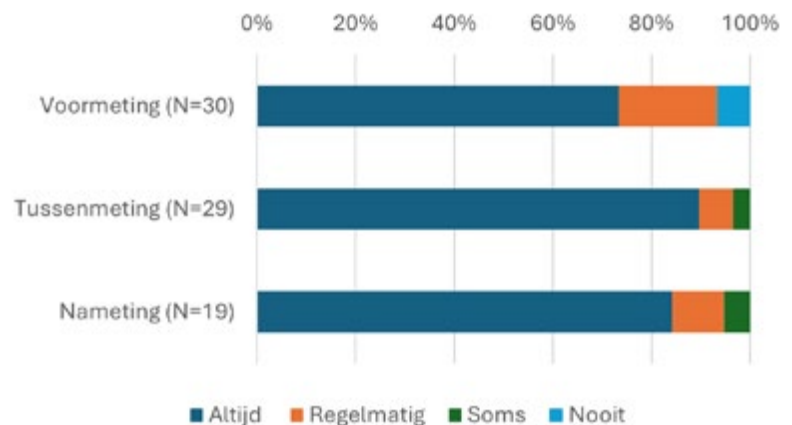

Na afloop blijkt dat meer dan 70% van de ouders altijd naar oudergesprekken gaat, 20% regelmatig, en slechts een kleine meerderheid soms of nooit. De groep die nooit deelneemt, bestaat uit vaders met een Marokkaanse migratieachtergrond in Den Haag. De vergelijkende analyse toont een stijgende lijn, waarbij een groter percentage ouders aangeeft altijd aanwezig te zijn bij oudergesprekken in vergelijking met de voormeting.

Nameting: Hoe vaak gaat u naar oudergesprekken op school (N=59)

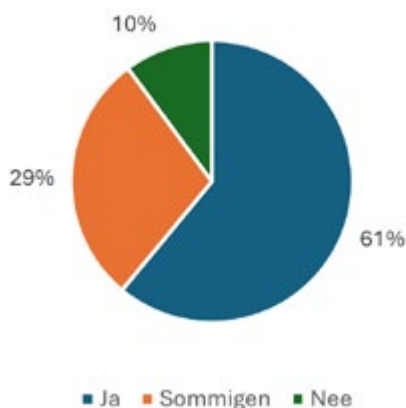

Vergelijkende analyse: Hoe vaak gaat u naar oudergesprekken op school

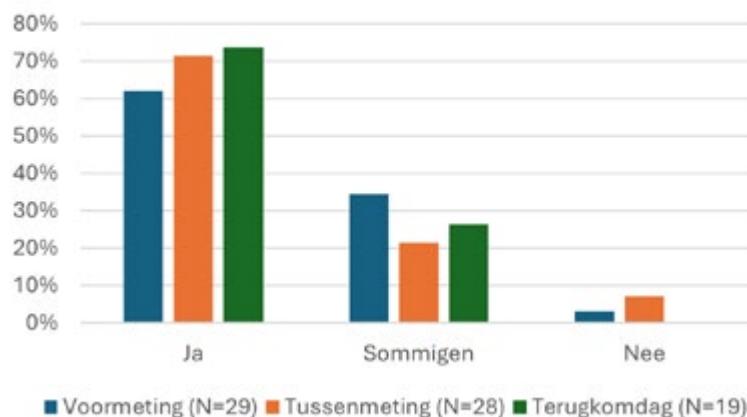

Na afloop blijkt dat 90% van de ouders weet hoe alle of sommige vrienden van hun kinderen heten, terwijl 10% dit niet weet. Ook in deze laatste groep vormt een ruime meerderheid (83%) vaders met een Marokkaanse migratieachtergrond in Den Haag. De vergelijkende analyse laat zien dat een groter percentage deelnemers tijdens de nameting overtuigend aangeeft de namen van alle vrienden van hun kinderen te kennen. Waar tijdens de voor- en tussenmeting nog enkele deelnemers aangaven dit niet te weten, blijkt dit in de nameting bij alle deelnemers bekend te zijn. Dit wijst op een positieve trend.

Nameting: Ik weet hoe de vrienden van mijn kind(eren) heten (N=59)

Vergelijkende analyse: Ik weet hoe de vrienden van mijn kind(eren) heten

De geïnterviewden gaven allen aan zeer betrokken ouders te zijn. Bij hen was de betrokkenheid al groot vóór de opvoeddebatten, waardoor zij weinig verandering merkten. **Tijdens de terugkomdag in Den Haag benoemden echter meerdere vaders dat ze meer betrokken zijn geworden.** Zo deelde een vader dat hij nu elk half uur bij zijn zoon komt kijken als hij huiswerk aan het maken is. Hij houdt zich ook meer bezig met wat er op straat gebeurt en vraagt aan zijn zoon met wie hij omgaat. Andere deelnemers gaven aan dat ze op school langsgaan om te vragen hoe het gaat met hun kind – maakt hij geen ruzie? Komt hij niet te laat? Blijft hij wakker? Deze realisatie, dat ouderlijke betrokkenheid en oplettendheid essentieel zijn, kwam sterk naar voren in deze groep. Tegelijkertijd werd opgemerkt dat, hoewel veel vaders wel betrokken willen zijn bij school en huiswerk, dit door taalbarrières niet altijd mogelijk is.

Een sleutelfiguur uit Den Haag gaf aan dat hij meer betrokkenheid van vaders zag, vooral op scholen, waar vaak problemen spelen. Volgens hem anticiperen vaders hier nu meer op in. Ze bespreken deze onderwerpen in kleinere groepen en ondernemen stappen om problemen aan te pakken. Ook benoemde hij dat er een groeiende aanwezigheid van vaders is bij rapportavonden, wat hij interpreteerde als signaal dat het onderwerp meer leeft onder hen.

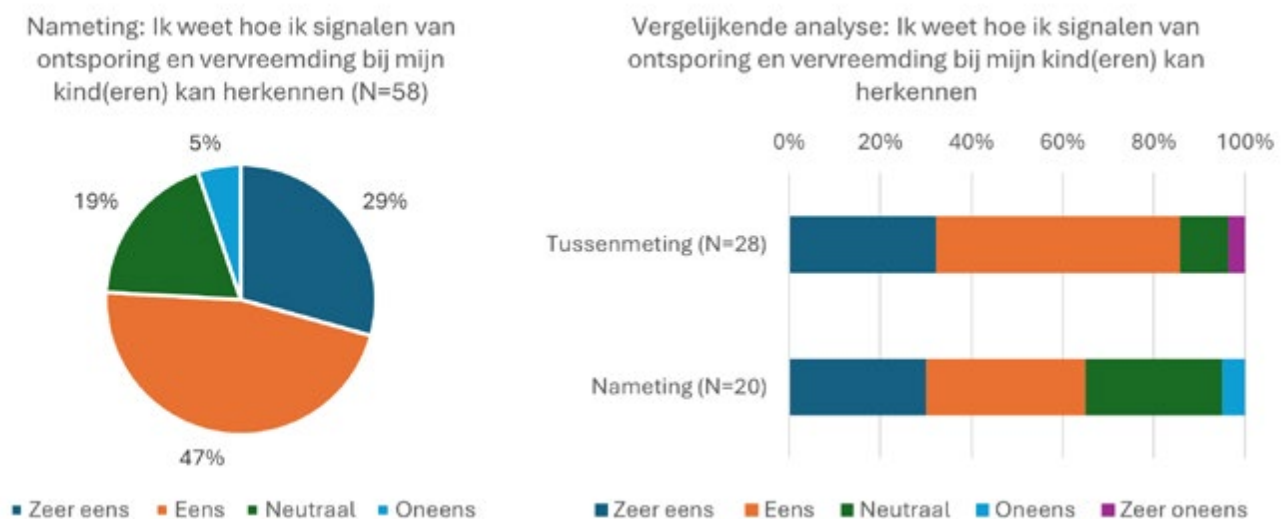
Een opvallend voorbeeld van het bevorderen van zelfredzaamheid werd gedeeld door een vader tijdens de terugkomdag in Den Haag. Hij liet zijn kind tijdens de zomer volledig vrij in het gebruik van de telefoon, maar nam die vrijheid weer af toen het nieuwe schooljaar begon. Hij vroeg zijn kind om zelf op te zoeken hoeveel schermtijd gezond is voor een tiener en toen kwamen ze samen uit bij adviezen van experts die volgens hen een goede norm aangaven. Deze aanpak paste hij ook toe voor het bepalen van zijn zakgeld. Door zijn kind zelf antwoorden te laten zoeken en deze met hem te bespreken, stimuleerde hij zelfredzaamheid en gedeelde verantwoordelijkheid voor regels.

Op basis van de resultaten kan worden geconcludeerd dat doel 6 – waarbij ouders in staat zijn om hun kinderen beter te begeleiden en te stimuleren zodat zij de aansluiting met school, werk, gezin en de samenleving niet verliezen en zich verder kunnen ontwikkelen naar zelfredzaamheid – grotendeels is behaald. Na afloop geeft 90% van de ouders aan actief betrokken te zijn bij de school, het werk en de sociale omgeving van hun kinderen. Uit de data blijkt dat vooral vaders meer betrokken zijn geraakt bij school en de sociale omgeving van hun kinderen. Desondanks is er ook een kleine minderheid vaders die relatief weinig betrokken bleef bij de opvoeding, maar dit kan ook komen doordat ze al volwassen kinderen hebben.

Doel 7: Ouders weten hoe ze signalen van ontsporing en vervreemding kunnen herkennen.

De geïnterviewden gaven aan nieuwe informatie te hebben opgedaan over radicalisering, ontsporing en vervreemding, waaronder hoe signalen te melden en wat te doen als dit thuis voorkomt. Zo benoemde een geïnterviewde dat tijdens de training werd benadrukt om hulp te zoeken en het probleem niet alleen op te lossen als een kind “zover gaat.” In de groep zijn tevens herkenbare signalen besproken, zoals teruggetrokken zijn, verkeerde vrienden hebben of afwijkende gedragingen vertonen. Hoewel meerdere geïnterviewden al bewust waren van signalen, merkten sommigen een verschil bij anderen. Zij hadden de indruk dat hun mededeelnemers signalen nu beter konden herkennen. **Door het onderwerp gezamenlijk te bespreken, is de bewustwording vergroot en zijn deelnemers alerter geworden.**

Na afloop geeft 76% van de deelnemers aan signalen van ontsporing en vervreemding te kunnen herkennen, terwijl een kwart hier neutraal over is of aangeeft dit niet te kunnen. Uit de vergelijkende analyse blijkt dat deelnemers zich direct na het laatste verdiepingsdebat zekerder voelden over hun vermogen om deze signalen te herkennen dan enkele weken later. Dit wijst erop dat het effect van de interventie op langere termijn enigszins kan afnemen, wat suggereert dat aanvullende ondersteuning nuttig kan zijn om de impact te behouden.

Op basis van de resultaten lijkt doel 7 grotendeels behaald. Ouders hebben nieuwe kennis opgedaan over het herkennen en melden van signalen van ontsporing en vervreemding, en de bewustwording en alertheid lijken toegenomen te zijn. Wel blijkt uit de vergelijkende analyse dat het effect van de opvoeddebatten na verloop van tijd kan afnemen.

4.3 Toepassing in de praktijk

Tijdens de tussen- en nameting rapporteerde ongeveer 80% van de deelnemers praktische tips te hebben gekregen die ze konden toepassen in hun dagelijks leven. De rest van de deelnemers gaf aan geen tips ontvangen te hebben die direct toepasbaar waren of dit niet meer te weten. Van de groep die positief reageerde op de vraag, kon ruim de helft een concreet voorbeeld van toepassing geven. Deze antwoorden zijn gecategoriseerd in zeven hoofdthema's (zie cirkeldiagram hieronder). Verder gaf 89% van de deelnemers aan van plan te zijn de opgedane kennis en vaardigheden in de toekomst toe te (blijven) passen in hun dagelijks leven, terwijl de overige 11% aangaf dit misschien te doen.

Communicatie en praten met kinderen was het grootste thema. Deelnemers benadrukten dat ze meer zijn gaan praten met en luisteren naar hun kinderen. Ze zijn ook opener gaan communiceren en gevoelens en zorgen meer gaan bespreken binnen het gezin. Voorbeelden zijn: *“Meer praten met kinderen”, “Vaker open communiceren met mijn kinderen”, “Luisteren naar kinderen”* en *“Ik leer mijn kinderen om met elkaar alles te delen.”* Tijdens een terugkomdag gaf een deelnemer ook aan dat ze haar communicatiestijl aangepast had: *“Vroeger zei ik altijd gewoon nee, maar nu geef ik uitleg. Als ik een voorbeeld geef of uitleg, dan begrijpen zij het beter.”*

Bij het thema **betrokkenheid en tijd met kinderen** gaven deelnemers aan dat ze meer tijd doorbrengen met hun kinderen en actiever betrokken zijn bij hun dagelijkse leven. Ze gaven voorbeelden zoals: *“Meer tijd voor mijn kinderen te geven”, “Meer met mijn kinderen te doen”* en *“Ik moet meer een betrokken ouder zijn.”*

Het thema **opvoedvraagstukken bespreken met partner of netwerk** kwam ook regelmatig naar voren. Veel deelnemers spraken over het belang van het delen van opvoedvraagstukken met hun partner of het netwerk: *“Samen dragen met mijn man en samen praten over onze kinderen met hun problemen”, “Op school of ouders gesproken”* en *“met goede vrienden omgaan.”*

De opvoeddebatten hebben ook geleid tot **bewustwording en het aanpassen van eigen gedrag**. Ouders reflecteerden op hun eigen aanpak en leerden deze aan te passen om effectiever te zijn. Ze deelden inzichten zoals: *“Meer bewust worden van de acties en reacties”, “Ik verwacht altijd dat mijn kinderen hoge cijfers halen, maar nu heb ik me toegepast [aangepast]”,* en *“een stijl toepassen waar ik kinderen mijn mening geef en hen laat beslissen.”* Er was echter ook een enkele deelnemer die een minder gewenste gedragsaanpassing benoemde: *“Radicale gedachten bestraffen.”*

Daarnaast leerden veel deelnemers het belang van **complimenten en een positieve benadering**. Ze ontdekten dat positieve feedback effectief kan zijn in het stimuleren van gewenst gedrag. Ouders zeiden bijvoorbeeld: *“Je kind meer complimenten geven”, “Met kinderen moet positief praten”* en *“Positief denken en praten met anderen.”*

Bij **geduld en omgaan met stressvolle situaties** noemden deelnemers hoe ze rustiger en geduldiger konden blijven in uitdagende opvoedsituaties. Bijvoorbeeld: *“Sommige tips toepassen in stress situaties met mijn pubers; rustig blijven en time out nemen.”* Tijdens een terugkomdag werd benadrukt hoe ouders door het toepassen van concrete tips, zoals minder multitasken en meer tijd voor zichzelf nemen, meer rust in het gezin creëerden.

Mediagebruik was een specifiek onderwerp waar sommige deelnemers actief mee aan de slag zijn gegaan. Voorbeelden hiervan zijn: *“Tijd afspreken om media te gebruiken”* en *“Samen kranten en tv en radio luisteren en lezen.”*

Uit de interviews kwam een opvallend verschil naar voren tussen vaders en moeders. Meerdere vaders deelden dat ze geleerd hebben om minder in discussie te gaan met hun kinderen. Ze benadrukten dat meebewegen met de tijdgeest en het (gedeeltelijk) loslaten van traditionele normen en waarden effectief bleken om conflicten te voorkomen, vooral bij kinderen in de puberteit. Moeders legden daarentegen vaker de nadruk op het nemen van meer tijd voor zichzelf en hun partner, wat leidde tot een positieve verandering in de gezinsdynamiek. Zowel de moeders als hun partners merkten deze verandering op gedurende de opvoeddebatten. Door meer tijd voor zichzelf te nemen, ervoeren de moeders meer rust en werd de partner actiever betrokken. Daarnaast gaven moeders aan dat ze hun man meer aandacht gaven, waardoor ze samen gelukkiger waren en het gezin soepeler liep.

Uit de interviews en observaties blijkt dat huiswerkopdrachten een belangrijke rol spelen bij het stimuleren van gedragsverandering. Hoewel kennis en bewustwording relatief eenvoudig te vergroten zijn, vormt gedragsverandering een grotere uitdaging. Opdrachten die deelnemers stimuleren om iets concreets te doen – en daarmee gedrag te veranderen – blijken daarbij het meest effectief. Hoe specifieker en gericht er een opdracht is, hoe groter de kans dat deelnemers deze uitvoeren en dat het gedrag daadwerkelijk verandert. Een algemene opdracht zoals “bespreek dit met je partner” of “weet wat er speelt” heeft bijvoorbeeld minder effect dan een concrete opdracht als “ga iets leuks doen met je partner”, “neem een momentje voor jezelf” of “schrijf een kaart met een compliment aan je kind.”

Het is daarbij ook belangrijk om de huiswerkopdrachten af te stemmen op de specifieke doelgroep. Hoewel de inhoud van de opvoeddebatten voor vaders en moeders gelijk is, kunnen verschillende opdrachten beter aansluiten bij hun leefwereld. Zo is “Neem een momentje voor jezelf” vaak relevanter voor moeders dan voor vaders. Het wekelijks inbouwen van een incheckmoment helpt daarnaast om de voortgang te monitoren en gedragsverandering verder te stimuleren.

4.4 Werkzame Elementen

Op basis van de methodiekbeschrijving en -onderbouwing van Trias¹³, zijn de tien belangrijkste werkzame elementen geïdentificeerd. Na afloop hebben we deelnemers gevraagd wat voor hun de belangrijkste werkzame elementen waren, waarbij ze meerdere opties aan konden kruisen. Het overzicht hieronder laat zien welke werkzame elementen het vaakst benoemd werden door de deelnemers. In de rest van het hoofdstuk worden deze werkzame elementen verder uitgewerkt met behulp van de interview- en observatiebevindingen.

¹³ “Methodieken: interventies,” Trias Pedagogica.

De mogelijkheid om te leren van elkaar werd het meest aangekruist door de deelnemers en kwam ook veelvuldig naar voren in de interviews. De opvoeddebatten waren interactief, met ruimte voor discussies, uitwisseling en het delen van persoonlijke ervaringen. De trainers zorgden ervoor dat iedereen de kans kreeg om aan het woord te komen en leidde de gesprekken in goede banen. Deelnemers leerden niet alleen van de trainer, maar juist ook van elkaar. Een moeder deelde bijvoorbeeld dat iedereen tips aan elkaar gaf en dat ze die vervolgens thuis uitprobeerden. Door het delen van verschillende opvoedstijlen, voorbeelden en ervaringen konden ouders hun eigen aanpak vergelijken en nieuwe inzichten opdoen.

Het creëren van een **positieve en vertrouwde sfeer in de groep** werd gezien als essentieel voor het succes van de opvoeddebatten. De trainer had een belangrijke rol in het faciliteren van een positieve sfeer en het bevorderen van vertrouwelijkheid door zelf ook open te communiceren en voorbeelden te delen. Verder is het bevorderlijk als er duidelijke afspraken gemaakt worden dat persoonlijke verhalen niet buiten de groep gedeeld worden. Tot slot viel het op dat sommige groepen een meer fluïde samenstelling hadden dan andere groepen. Voor sommige groepen kan het prettig zijn als de groep gelijk blijft, zodat het vertrouwen versterkt kan worden en niet telkens opnieuw opgebouwd hoeft te worden. De vertrouwensband zorgde ervoor dat deelnemers open waren over hun ervaringen en zich kwetsbaar durfden op te stellen, wat de uitwisseling ten goede kwam.

Een ander bepalend werkzaam element was **het makkelijk taalgebruik** en feit dat de opvoeddebatten (deels) in het Arabisch plaats konden vinden als dat nodig was. Dit zorgde ervoor dat deelnemers de inhoud goed konden begrijpen en actief konden deelnemen. Voor veel deelnemers, met name bij de groepen in Den Haag, zou Nederlandse gespreksvoering een belemmering zijn, en door het gebruik van Arabisch werd die drempel weggenomen. Ook bij de groepen in Zoetermeer, die in het Nederlands gegeven werden, was het belangrijk dat de trainer Arabisch kon, zodat sommige deelnemers ingewikkelde onderwerpen of persoonlijke ervaringen in hun moedertaal konden delen. Dit droeg bij aan rijkere discussies en betere uitwisseling onder de deelnemers. Als er deelnemers zijn die zowel het Nederlands als Arabisch niet machtig zijn, is het lastiger voor hen om aan te haken en is het belangrijk om goede vertaling te verzorgen.

De **deskundigheid en positieve houding van de trainer** kwamen allebei veel naar voren. De trainers speelden een cruciale rol in het succes van de interventie. Ze werden als deskundig en empathisch ervaren, luisterden goed naar de deelnemers en gaven ruimte aan hun verhalen. Hun eigen achtergrond en ervaring als ouder in twee culturen maakten hen herkenbaar voor de groep en zorgden ervoor dat ze praktische voorbeelden en tips konden geven. Daarnaast zorgde hun laagdrempelige en interactieve manier van communiceren voor een goede groepsdynamiek.

De trainers stonden ook open voor feedback en probeerden hun benadering zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de doelgroep. De feedback op de trainer was het positiefst in groepen waar de trainer hetzelfde geslacht had als de deelnemers. Hoewel moeders het geen probleem vinden als de trainer een man is, wordt opgemerkt dat ze niet alle onderwerpen zouden durven bespreken – met name rondom seksualiteit en andere taboe onderwerpen. Daarnaast is een trainer van het eigen geslacht herkenbaarder en kan deze mogelijk beter aansluiten bij de leefwereld van de deelnemers met eigen voorbeelden.

Aandacht voor de migratieachtergrond werd ook benoemd door de deelnemers. De cursus hield expliciet rekening met de migratieachtergrond van deelnemers, wat bijdroeg aan het succes van de interventie. Veel deelnemers vonden het waardevol om de uitdagingen van opvoeden in twee culturen te bespreken en opvoedingspraktijken uit het land van herkomst te vergelijken met die in Nederland. Er was aandacht voor de balans tussen normen en waarden uit beide contexten, waardoor ouders inzicht kregen in hoe zij een opvoedstijl konden ontwikkelen die zowel bij henzelf als bij de Nederlandse samenleving paste, zonder hun culturele identiteit te verliezen. In de cultureel gemixte groepen in Zoetermeer zorgde de diversiteit voor een brede uitwisseling van ervaringen en perspectieven, wat de gesprekken verrijkte en ouders hielp bij het reflecteren op hun eigen opvoedpraktijken.

Goede aansluiting bij de behoeften van de deelnemers kwam ook naar voren. De opvoeddebatten volgden de vooraf opgestelde structuur en onderwerpen, die veelal aan leken te sluiten bij de behoeften en/of interesses van de deelnemers. De debatten waren tegelijkertijd ook flexibel en reactief op de onderwerpen die leefden bij de ouders. Hierdoor was de inhoud relevant en toepasbaar, wat de betrokkenheid en uitwisseling verhoogde. Het leek er wel op dat de thema's radicalisering, ontsporing en vervreemding verder weg stonden van de ouders. Hoewel radicalisering een aantal jaar geleden meer speelde in de wijken, leken de ouders zelf weinig urgentie te voelen om dit te bespreken. Echter, het onderdeel over sociale media en telefoongebruik, riep veel interesse op, wat laat zien dat ouders hier waarschijnlijk de meeste zorgen over ervaren in relatie tot het verdiepingsdebat. Daarnaast waren er bij de groepen in Den Haag ook ouders betrokken van volwassen kinderen, mogelijk waren niet alle onderwerpen direct relevant voor hen.

Laagdrempelige deelname, rustige opbouw van de cursus en afwisseling en verschillende werkvormen werden, weliswaar in mindere mate, ook erkend door de deelnemers als werkzame elementen. De cursus werd als laagdrempelig ervaren, zowel qua inhoud als opzet. De trainer sprak in begrijpelijke taal en sloot aan bij het niveau van de doelgroep. De opvoeddebatten werden aangeboden op tijden die goed uitkwamen voor de doelgroep of, in sommige gevallen, op tijden en plaatsen dat de groep sowieso al bij elkaar kwam. Dit bleek effectief om een hoge opkomst te behouden gedurende de looptijd van het project. De geïnterviewde deelnemers waren positief over de verschillende werkvormen, waaronder de uitleg van de trainer, de groepsgesprekken en het gebruik van het kaartspel van Trias.

Er zijn ook drie aanvullende werkzame elementen naar voren gekomen in de interviews. Ten eerste **de inzet, betrokkenheid en interesse van de deelnemers** zelf. In Zoetermeer zijn bijvoorbeeld zeer goede resultaten behaald bij een groep moeders die zich sterk committeerden aan de sessies. Zij deden actief mee en zorgden ervoor dat ze, waar mogelijk, altijd aanwezig waren. Een moeder woonde zelfs een week na haar bevalling de sessies weer bij en bleef de rest van het traject volgen met haar baby. Bij een vadergroep in Den Haag bleek het maken van duidelijke afspraken vooraf een belangrijke factor in de deelnemersbetrokkenheid. Hier had de sleutelfiguur vooraf afspraken gemaakt met alle deelnemers, wat er volgens hem aan bijdroeg dat de meeste vaders het traject bleven volgen en uiteindelijk allemaal hun certificaat hadden verdiend.

Het tweede aanvullende element is **de aanwezigheid van een sleutelfiguur die een brugfunctie kan vervullen** tussen de deelnemers en de trainer. De sleutelfiguur is vaak een bekende of vertrouwenspersoon van de deelnemers, die kan helpen om het ijs te breken tijdens de eerste sessie en een brug te slaan tussen de uitleg van de trainer en de ervaringen van de deelnemers. De sleutelfiguren konden in sommige groepen ook aanvullingen of voorbeelden bieden of in subgroepjes helpen met vertaling of gespreksfacilitatie. De deelnemers konden ook op een laagdrempelige manier bij de sleutelfiguren terecht om feedback te bespreken, waardoor de opvoeddebatten zo goed mogelijk bij de doelgroep aansloten. Dit vergrootte het effect van de opvoeddebatten en versterkte de betrokkenheid van de deelnemers.

Het laatste aanvullende werkzame element is het **kleine budget** dat groepen zelf konden inzetten voor eten of drinken. Een groep gebruikte dit bijvoorbeeld om samen mee te koken en een andere gebruikte dit voor een gezamenlijk ontbijt aan het begin van het opvoeddebat. Dit bracht de deelnemers dichterbij elkaar, stimuleerde de onderlinge verbinding en was een extra motivatie om langdurig deel te nemen.

5. Conclusie

In de conclusie worden de onderzoeksvragen van de proces- en effectevaluatie beantwoord.

5.1 Procesevaluatie

1. Hoe verloopt de werving van deelnemers, wat zijn de succes- en faalfactoren hierbij?

Trias heeft een effectieve wervingsstrategie om ouders met een migratieachtergrond te bereiken voor de opvoeddebatten. In de beginfase investeert Trias intensief in netwerkopbouw met sleutelfiguren, die een centrale rol spelen binnen gemeenschappen en vaak al een vertrouwensband met de doelgroep hebben. Sleutelfiguren kunnen vervolgens de brug vormen tussen Trias en bestaande netwerken. Sleutelfiguren peilen de interesse binnen de doelgroep en, bij voldoende animo, helpen met de organisatie van de opvoeddebatten. De gemeente heeft in deze fase vooral een faciliterende rol, waarbij ze Trias aan eerste contacten kan helpen.

Hoewel het proces aanvankelijk tijdrovend en complex is, wordt de werving steeds gemakkelijker zodra de eerste opvoeddebatten zijn gehouden en positief zijn ontvangen. Trias profiteert hierbij van mond-tot-mondreclame en positieve referenties. In Den Haag, waar Trias al langer actief is, is de bereidheid tot deelname inmiddels hoog en staan groepen zelfs op de wachtlijst. Voor de werving van ouders zonder migratieachtergrond is een start gemaakt, mogelijk is hier een aparte wervingsstrategie voor nodig. In Zoetermeer bevindt Trias zich nog in de opstartfase en hier bleek samenwerking met basisscholen uiteindelijk een effectieve methode om voet aan de grond te krijgen. Via basisscholen was het ook gelukt om ouders zonder migratiegrond te bereiken.

De succesfactoren van de werving van deelnemers zijn:

1. Goede sleutelfiguren met ingang tot de juiste doelgroep
2. Inspelen op bestaand netwerk
3. Flexibiliteit, proactiviteit en duurzame relaties van Trias
4. Sterke eerste sessie die zorgt voor behoud van deelnemers
5. Praktische factoren zoals bekende locatie en tijdstip

De faalfactoren (of uitdagingen) van de werving van deelnemers

1. Niet iedereen valt binnen de doelgroep
2. Het vrijblijvende karakter van deelname
3. Moeilijkheden bij het betrekken van vaders
4. Wantrouwen vanuit moskeeën en deelnemers naar gemeente
5. Strategische werving en evenwichtige spreiding van opvoeddebatten

2. Hoe zijn de activiteiten tot dusver verlopen? Wat werkt goed, wat werkt minder goed?

Over het algemeen verlopen de opvoeddebatten succesvol volgens betrokkenen. Hieronder worden enkele kernaspecten van de implementatie besproken, met daarbij wat goed werkt en wat minder goed. Door deze punten mee te nemen, kan de implementatie en samenwerking verder worden versterkt, wat de impact en duurzaamheid van het project mogelijk vergroot.

Tijdsduur van de opvoeddebatten

- Wat werkt goed: De flexibiliteit van Trias om de duur van de trajecten aan te passen aan de behoefte van de deelnemers wordt gewaardeerd. De mogelijkheid om maatwerk te leveren en snel te schakelen met de gemeente draagt bij aan het succes van de trajecten.
- Wat werkt minder goed: Taalbarrières en vertaling nemen veel tijd in beslag, vooral in gemengde groepen met nieuwkomers. Hierdoor blijft er minder tijd over voor de inhoud.

Continuïteit van deelname

- Wat werkt goed: In sommige groepen is een sterke betrokkenheid zichtbaar, waardoor deelnemers regelmatig terugkomen en optimaal profiteren van de trajecten. Dit leidt tot een grotere impact en gedragsverandering.
- Wat werkt minder goed: De opkomst in andere groepen was wisselend. Een onregelmatige opkomst kan invloed hebben op de groepsdynamiek en ervoor zorgen dat bepaalde deelnemers essentiële onderdelen missen, wat ten koste kan gaan van de effectiviteit.

Taal en culturele sensitiviteit

- Wat werkt goed: Trias houdt rekening met taal en culturele achtergrond bij de samenstelling van groepen en de keuze van trainers. Dit draagt bij aan een effectieve en vertrouwde leeromgeving.
- Wat werkt minder goed: In sommige gemengde groepen kan de trainer niet zelf de taalbarrière wegnemen, waardoor er een afhankelijkheid ontstaat van andere deelnemers om te vertalen.

Werkvormen en didactische aanpak

- Wat werkt goed: Door de ervaring van de trainers en hun vermogen om in te spelen op de behoeften van de groep, kunnen ze schakelen tussen verschillende werkvormen en zo een passende leeromgeving creëren.
- Wat werkt minder goed: In sommige groepen is het in het begin zoeken naar de juiste aanpak, vooral bij nieuwe culturen of taalbarrières.

Trainers

- Wat werkt goed: De trainers worden zorgvuldig geselecteerd op basis van taalvaardigheid, culturele achtergrond, ervaring, geslacht en beschikbaarheid. Dit draagt bij aan een goede aansluiting bij de doelgroep.
- Wat werkt minder goed: Door maatschappelijke en politieke ontwikkelingen, zoals polarisatie en wantrouwen tussen bevolkingsgroepen, ziet Trias dat sommige sleutelfiguren en deelnemers afhaken of een onverschillige houding aannemen. Dit kan trainers demotiveren en maakt het werk van Trias lastiger.

Rol van professionals

- Wat werkt goed: Het idee dat een professional van de gemeente, politie of hulpverleningsinstantie aansluit bij één debat per serie, om aanvullende informatie te delen en de drempel naar

gemeente instanties te verlagen, was in het verleden gebruikelijk en werd als positief gezien door betrokkenen.

- Wat werkt minder goed: Het structureel betrekken van professionals is in de praktijk lastig, vooral bij debatten die in de avond of in het weekend georganiseerd worden. Daarnaast kan het tot teleurstelling in de groep leiden als gecommuniceerd wordt dat een gast aansluit en dit later niet blijkt te lukken.

Terugkoppeling en evaluatie

- Wat werkt goed: De gemeenten vertrouwen op de expertise en aanpak van Trias, waardoor er geen belastende eisen worden gesteld aan terugkoppeling en evaluatie.
- Wat werkt minder goed: Structurele terugkoppeling en evaluatie kan verbeterd worden. Er is behoefte aan regelmatige check-in momenten tussen de gemeenten en Trias om inzichten uit de opvoeddebatten te bespreken. Het zou ook nuttig zijn om de voortgang en effecten op een laagdrempelige manier beter te monitoren, evalueren en communiceren aan de gemeenten.

Continuïteit en financiering

- Wat werkt goed: De opvoeddebatten worden gewaardeerd door de gemeenten en er is interesse om deze verder uit te bouwen, nieuwe doelgroepen te bedienen en bestaande groepen meer verdieping te bieden.
- Wat werkt minder goed: De jaarlijkse onzekerheid over financiering bemoeilijkt langetermijnplanning en uitbreiding van het project. Meerjarige financiële toezeggingen zouden zorgen voor meer stabiliteit en groeimogelijkheden.

Samenwerking tussen Trias en gemeenten

- Wat werkt goed: Alle betrokkenen ervaren de samenwerking als positief en Trias wordt geprezen om hun aanpak en vermogen om gevoelige thema's bespreekbaar te maken onder doelgroepen die moeilijk toegankelijk zijn voor de gemeente.
- Wat werkt minder goed: De gemeente heeft niet altijd zicht op de planning, het verloop en de inzichten van de opvoeddebatseries.

3. Hoe beoordelen de deelnemers de inhoud en uitvoering van de interventie?

De deelnemers beoordeelden de opvoeddebatten zeer positief. De gemiddelde algemene beoordeling was een 8,6, terwijl de inhoud met een 8,8 en de uitvoering door Trias met een 8,9 werd beoordeeld. De deelnemers waardeerden de onderlinge uitwisseling, het vertrouwen, de open sfeer, en de leerzame inzichten. De belangrijkste verbeterpunten richtten zich op toegankelijker taalgebruik voor gemengde groepen, beter naar elkaar luisteren tijdens de groepsdiscussies en langere bijeenkomsten. Meerdere deelnemers zien graag dat er een uitbreiding komt met verdiepende en aanvullende sessies, waarbij bijvoorbeeld meer aandacht wordt besteed aan online veiligheid, telefoongebruik, privacy en sociale media.

4. *Komen de doelstellingen en verwachtingen van de betrokken gemeenten en Trias overeen?*

De doelstellingen en verwachtingen van de gemeenten en Trias komen in grote lijnen overeen, met als gedeelde visie het versterken van de weerbaarheid van jongeren door ouders te ondersteunen via opvoeddebatten. Echter, bij aanvang van de evaluatie ontbrak een overkoepelende *Theory of Change* en waren er veel verschillende doelstellingen in omloop, waarvan niet altijd duidelijk was welke prioriteit moesten krijgen en die soms net anders geformuleerd waren. Tijdens de afstemming en prioritering van de doelstellingen kwamen enkele inhoudelijke verschillen naar voren, zoals de focus van de gemeente op negatieve polarisatie en kritisch omgaan met informatie, terwijl dit niet benoemd werd in de doelstellingen van Trias. Ondanks deze schriftelijke verschillen zaten de partijen in de praktijk op één lijn en konden enkele aanpassingen doorgevoerd worden om tot de definitieve lijst met doelstellingen te komen.

Trias is tijdens de evaluatie begonnen met het herzien van de doelstellingen. Dit is een positieve ontwikkeling, aangezien het regelmatig bijstellen en verduidelijken van doelstellingen bijdraagt aan een effectievere en beter meetbare aanpak. Het opstellen van een *Theory of Change* en een beperkter aantal SMART-doelstellingen met indicatoren zou het project verder verbeteren. Het is daarbij aan te raden om algemene doelstellingen te hanteren voor de basis- en verdiepingsdebatten, maar ook specifieke leerdoelen voor vaders en moeders. Vervolgens zou het nuttig zijn om deze geactualiseerde doelstellingen met de gemeenten te bespreken. Dit geeft de gemeenten de mogelijkheid om hun eigen beleidsdoelen naast die van Trias te leggen, te beoordelen in hoeverre deze overeenkomen en gezamenlijk afgestemde doelstellingen vast te stellen.

5.2 Effectevaluatie

1. *Wat heeft de interventie opgeleverd bij de deelnemers en in hoeverre komt dat overeen met de doelstellingen?*

De evaluatie toont aan dat de opvoeddebatseries positief bijdragen aan de onderstaande vier overkoepelende resultaten:

1. De opvoeddebatten bieden ouders waardevolle **kennis en inzichten** over opvoeding, waaronder het belang van afstemming tussen ouders, opvoeden tussen twee culturen en de rol van de vader. Er is speciale aandacht voor preventie van radicalisering, ontsporing en vervreemding.
2. Ouders leren **praktische vaardigheden** die direct toepasbaar zijn in hun dagelijks leven, met name op het gebied van communicatie en de omgang met kinderen.
3. De sessies stimuleren **bewustwording en zelfontwikkeling**, waardoor ouders meer aandacht besteden aan de opvoeding, zich bewuster zijn van hun voorbeeldfunctie en zich verantwoordelijker voelen om de band met hun kinderen te versterken.
4. De opvoeddebatten brengen **sociale verbinding en uitwisseling**, waarbij deelnemers aangeven steun en saamhorigheid te ervaren door het delen van ervaringen en tips. Hierdoor versterken de sessies niet alleen opvoedkundige kennis, bewustzijn en vaardigheden, maar ook het sociale netwerk van de deelnemers.

Onder deze overkoepelende resultaten kunnen de vooraf opgestelde, specifiekere doelstellingen geplaatst worden. Dit wordt verder toegelicht in het antwoord op onderzoeksvraag twee.

2. Zijn de vooraf opgestelde doelstellingen behaald en wat waren hierin de werkzame elementen?

Doel 1 is volledig behaald en doel 2-7 zijn grotendeels behaald, zie verdere toelichting per doelstelling hieronder.

- **Doel 1: Er is een vertrouwensband en een sociaal netwerk ontstaan waarop de ouders kunnen terugvallen.**

Er is een sterke vertrouwensband ontstaan binnen de groepen, die ouders een sociaal netwerk biedt of het bestaande netwerk versterkt, en waar ze op kunnen terugvallen. De opvoeddebatten hebben daarmee een basis gelegd voor blijvende steun en verbinding onder de deelnemers rondom thema's die te maken hebben met opvoeding evenals gevoeliger onderwerpen zoals ontsporing en vervreemding.

- **Doel 2: Er is draagvlak voor het thema ontsporing en vervreemding gecreëerd binnen gezinnen en hun omgeving.**

De opvoeddebatten hebben ouders bewuster gemaakt van deze thema's en nieuwe inzichten geboden. Hoewel ontsporing en vervreemding niet de meest besproken onderwerpen lijken te zijn in gesprekken buiten de sessies om, sluit dit aan bij de preventieve en weerbaarheidsgerichte insteek van het project. Ouders hebben mogelijk nog geen directe aanleiding om deze thema's actief op te pakken. Belangrijker is dat de opvoeddebatten erin geslaagd zijn om thema's gerelateerd aan opvoeding en communicatie met kinderen bespreekbaar te maken binnen gezinnen en bredere sociale netwerken. Hiermee is een solide basis gelegd voor verdere gesprekken, ook over ontsporing en vervreemding.

- **Doel 3: Ouders zijn zich bewust van de rol van vaders in de opvoeding.**

De meeste vaders gaven aan hun rol in de opvoeding als groot of zeer groot te zien aan het eind van de opvoeddebatten. De opvoeddebatten hebben ouders mogelijk ook bewuster gemaakt van het effect van hun gedrag op hun kinderen. De geïnterviewde vaders gaven aan al bewust te zijn van hun rol, maar dat andere vaders zich wel bewuster van hun rol leken te worden. De geïnterviewde moeders rapporteerden bewuster te zijn van de belangrijke rol van vaders. Hier was sprake van een indirect effect: vaders die niet deelnamen, werden via hun partners alsnog betrokken bij de inhoud en bewuster van hun rol. Dit leidde in sommige gezinnen tot betere communicatie en meer gedeelde verantwoordelijkheid. Deze resultaten wijzen erop dat de opvoeddebatten effectief hebben bijgedragen aan een groter bewustzijn van de rol van vaders.

- **Doel 4: Ouders zijn in staat om beschermende factoren en risicofactoren van radicalisering en extremisme te benoemen.**

Na afloop konden de meeste deelnemers de juiste beschermende factoren (88%) en risicofactoren (81%) herkennen. Hoewel het inzicht over beschermende factoren iets sterker was, bleek uit de observaties en interviews dat ouders waardevolle kennis hebben opgedaan over beide factoren en geleerd hebben hoe ze deze kunnen beïnvloeden.

- **Doel 5: Ouders weten hoe zij in gesprek kunnen gaan met hun kinderen over gevoelige onderwerpen zoals zorgen over aanslagen en oorlogen, wereldbeeld, identiteit en discriminatie.**

Ouders zijn zich over het algemeen zekerder gaan voelen over hun communicatievaardigheden en de meeste deelnemers ervoeren het als haalbaar om gesprekken met hun kinderen over gevoelige thema's te voeren. Hoewel de interventie een sterk korte termijneffect had, blijkt uit de nameting dat dit effect niet volledig duurzaam is. Vooral ouders met minder ervaring op dit vlak kunnen baat hebben bij aanvullende ondersteuning of herhaalsessies om hun vertrouwen op lange termijn te behouden. Dit kan helpen om de impact van de interventie verder te versterken en te verduurzamen.

- **Doel 6: Ouders zijn in staat om hun kinderen beter te begeleiden en te stimuleren zodat zij de aansluiting met school, werk, gezin en de samenleving niet verliezen en zich verder kunnen ontwikkelen naar zelfredzaamheid.**

Na afloop geeft 90% van de ouders aan actief betrokken te zijn bij de school, het werk en de sociale omgeving van hun kinderen. Uit de data blijkt dat vooral vaders meer betrokken zijn geraakt bij school en de sociale omgeving van hun kinderen. Desondanks is er ook een kleine minderheid vaders die relatief weinig betrokken bleef bij de opvoeding, maar dit kan ook komen doordat ze al volwassen kinderen hebben. Daarnaast werden anekdotes gedeeld die erop wijzen dat deze ouders zelfredzaamheid stimuleren bij hun kinderen. De resultaten wijzen kortom op een duidelijke positieve trend richting meer betrokkenheid van ouders, met name vaders, en ondersteuning van kinderen in hun ontwikkeling.

- **Doel 7: Ouders weten hoe ze signalen van ontsporing en vervreemding kunnen herkennen.**

Ouders hebben nieuwe kennis opgedaan over het herkennen en melden van signalen van ontsporing en vervreemding, en de bewustwording en alertheid lijken toegenomen te zijn. Hoewel deelnemers beter in staat lijken signalen te herkennen, blijkt uit de vergelijkende analyse dat het effect van de opvoeddebatten na verloop van tijd kan afnemen. Aanvullende ondersteuning kan daarom waardevol zijn om deze positieve ontwikkelingen te verankeren.

- **Werkzame elementen**

De resultaten hebben bewezen dat de werkzame elementen, zoals beschreven in de methodiek van Trias, hebben bijgedragen aan het behalen van bovenstaande doelstellingen. Hieronder is te zien welke elementen het vaakst benoemd werden door deelnemers en dus het grootste effect hadden.

Er zijn ook drie aanvullende werkzame elementen naar voren gekomen in de interviews. De eerste is de inzet, betrokkenheid en interesse van de deelnemers zelf. De tweede is de aanwezigheid van een sleutelfiguur die een brugfunctie kan vervullen tussen de deelnemers en de trainer. De laatste is het kleine budget dat groepen zelf konden inzetten voor gezamenlijke maaltijden.

3. In hoeverre brengen de deelnemers de opgedane kennis en vaardigheden in de praktijk en/of zijn ze van plan om dat in de toekomst te doen?

Ongeveer 80% van de deelnemers gaf aan praktische tips te hebben ontvangen die direct toepasbaar waren in hun dagelijks leven, terwijl bijna 90% aangaf deze kennis en vaardigheden in de toekomst te willen (blijven) gebruiken. Betere communicatie en meer praten met kinderen was de meest veelvoorkomende gedragsverandering. Daarnaast gaven ouders aan meer betrokken te zijn, opvoedvraagstukken te bespreken met hun partner of anderen, en bewuster te zijn van hun eigen gedrag. Ten slotte waren er ook concrete tips toegepast wat betreft complimenten geven aan kinderen, geduldiger zijn, beter omgaan met stressvolle situaties en mediagebruik. Er was een interessant verschil tussen vaders en moeders zichtbaar. Vaders leerden minder in discussie te gaan en flexibeler om te gaan met hun kinderen, terwijl moeders vaker tijd namen voor zichzelf en hun partner, wat de gezinsdynamiek verbeterde. Concrete huiswerkopdrachten, zoals “schrijf een kaart aan je kind” of “ga iets leuks doen met je partner”, waren effectief in het stimuleren van gedragsverandering. Het afstemmen van huiswerkopdrachten op specifieke doelgroepen en het inbouwen van incheckmomenten blijken hierbij cruciale werkzame elementen.

Op basis van de effectevaluatie kan worden geconcludeerd dat de opvoeddebatten een effectief middel zijn om ouders met een migratieachtergrond te bereiken en te equiperen met kennis en vaardigheden, waarmee zij voedingsbodems bij (hun) kinderen kunnen verminderen en signalen van ontsporing, vervreemding en radicalisering vroegtijdig kunnen herkennen. De planevaluatie stelt dat het versterken van weerbaarheid en opvoedingsvaardigheden van ouders – en vaders in het bijzonder – bijdraagt aan de weerbaarheid van hun kinderen tegen onder andere radicalisering. Daarnaast concludeert de planevaluatie dat de aanpak van Trias tot de koplopers behoort binnen Europa, en mogelijk wereldwijd, op het gebied van radicaliseringspreventie.¹⁴ Deze effectevaluatie bevestigt die bevinding door aan te tonen dat de opvoeddebatten effectief zijn en gewaardeerd worden door deelnemers.

¹⁴ Van Stapele, en Bwalya, Plan Evaluatie.

6. Aanbevelingen

Op basis van de data en conclusies van de effect- en procesevaluatie kunnen de volgende aanbevelingen gedeeld worden met Trias en de gemeenten.

Aanbeveling 1: Waarborg vertrouwelijkheid en veilige groepsdynamiek

Een veilige groepsomgeving is essentieel voor het delen van persoonlijke ervaringen en het vergroten van onderlinge steun. Vertrouwelijkheid bevordert openheid en betrokkenheid bij preventieve opvoedprogramma's.

Praktische implementatie Trias:

- Maak aan het begin van de sessies duidelijke afspraken over vertrouwelijkheid en check hoe ver de vertrouwensband reikt; alleen deelnemers die vanaf het begin aanwezig waren of iedereen binnen de gemeenschap.

Aanbeveling 2: Overweeg geslachtsspecifieke groepen

Geslachtsspecifieke interventies kunnen de effectiviteit van opvoedprogramma's vergroten. Mannen en vrouwen ervaren deels andere opvoedkundige uitdagingen en kunnen verschillend reageren op groepsdynamiek. Daarnaast is bekend dat een gender-sensitieve aanpak de participatie en het vertrouwen vergroot, vooral in culturen waar gescheiden educatieve settings gangbaar zijn.

Praktische implementatie Trias:

- Neem het geslacht van de trainer mee in de beslissing welke trainer voor welke groep komt te staan. Als een mannelijke en vrouwelijke trainer beide de benodigde taalvaardigheid en culturele sensitiviteit hebben, dan zou het goed zijn om de voorkeur te laten gaan naar vrouwelijke trainers voor moedergroepen. Dit kan helpen om de aansluiting bij de doelgroep zoveel mogelijk te bevorderen en een vertrouwensband te creëren.

Aanbeveling 3: Stimuleer sociale cohesie en groepsbinding

Sociale cohesie binnen groepen vergroot de betrokkenheid en effectiviteit van interventies. Gezamenlijke activiteiten, zoals gedeelde maaltijden, versterken de onderlinge band en verhogen de participatie.

Praktische implementatie Trias:

- Stimuleer de groepen om het kleine budget te gebruiken voor gezamenlijke maaltijden, om zo de sociale cohesie en betrokkenheid te verhogen.
- Gezien de brugfunctie en positieve invloed van de sleutelfiguur, is het aan te raden deze persoon zo vaak mogelijk, maar zeker in het begin, aan te laten sluiten.

Aanbeveling 4: Taal en toegankelijkheid

Taalbarrières vormen een aanzienlijke belemmering voor effectieve participatie in interventies en opvoedprogramma's. Het gebruik van de moedertaal tijdens trainingen kan de betrokkenheid

en het begrip verhogen. Daarnaast leidt meertalige ondersteuning tot betere resultaten bij migranten en nieuwkomers.

Praktische implementatie Trias:

- Check bij gemengde groepen van tevoren of iedereen, inclusief de trainer, dezelfde taal spreekt. Zo niet, zet dan direct in op goede vertaling en tolken, zodat hier tijdens de sessie geen onduidelijkheid over bestaat en iedereen volwaardig deel kan nemen.
- Stel per sessie één thema centraal en plan genoeg tijd in voor groepen waar vertaling nodig is, om te zorgen dat er voldoende verdieping en discussie mogelijk is.
- Zet meer visuele en interactieve werkvormen in, zoals pictogrammen en afbeeldingen in de slides, kleine groepsgesprekken tussen deelnemers die dezelfde taal spreken, en vermijd jargon en abstracte begrippen waar mogelijk of leg uit met metaforen en voorbeelden.
- Behoud de mogelijkheid om deels in de moedertaal te spreken als de sessies in het Nederlands plaatsvinden. Dit helpt bij het delen van persoonlijke ervaringen en het begrijpen van complexe onderwerpen.

Aanbeveling 5: Veranker kennis over ontsporing en vervreemding

Preventie van radicalisering is effectiever wanneer ouders kennis hebben van signalen en gesprekstechnieken om moeilijke onderwerpen bespreekbaar te maken. Ouders hebben een sleutelrol in het herkennen en beïnvloeden van risicogedrag. Daarnaast is mediageletterdheid essentieel om jongeren te helpen omgaan met extremistische online content.

Praktische implementatie Trias:

- Geef extra aandacht aan risicofactoren die door deelnemers minder goed werden herkend, zoals het belang van praten over negatieve gevoelens.
- Laat ouders oefenen met gespreksstrategieën om gevoelige onderwerpen als radicalisering en vervreemding bespreekbaar te maken binnen het gezin.
- Blijf aandacht besteden aan het gebruik van sociale media en telefoons en biedt hier eventueel vervolgsessies op, aangezien dit thema binnen het verdiepingsdebat het meest aansloot bij de zorgen van ouders.

Aanbeveling 6: Zet in op passende huiswerkopdrachten en praktische toepassing

Huiswerkopdrachten versterken gedragsverandering en vergroten de impact van een interventie, vooral wanneer deze aansluiten bij de leefwereld van deelnemers.

Praktische implementatie Trias:

- Inventariseer welke huiswerkopdrachten trainers gebruiken en welke goed werken, wanneer, en voor wie. Maak een overzicht van concrete huiswerkopdrachten, zodat trainers opdrachten kunnen kiezen die aansluiten bij de behoeften van hun groep.
- Zorg voor gender-sensitieve opdrachten, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke uitdagingen en rol van (alleenstaande) moeders en vaders.
- Zet de terugkoppeling over huiswerkopdrachten aan het begin van de volgende sessie voort, waarbij deelnemers hun ervaringen kunnen delen wat wel en niet heeft gewerkt.

Aanbeveling 7: Versterk het effect op lange termijn

Langdurige ondersteuning en follow-up sessies versterken het kennisbehoud en de duurzaamheid van gedragsveranderingen bij deelnemers.

Praktische implementatie Trias:

- Bied aanvullende ondersteuning of herhaalsessies, vooral voor ouders met minder ervaring in opvoedkundige thema's. Dit kan helpen om het effect van de interventie duurzamer te maken.
- Stimuleer follow-upmomenten waarin ouders opnieuw samenkomen om ervaringen te delen en te reflecteren op hun toepassing van de opgedane kennis en vaardigheden.

Rol gemeente:

- Ondersteun Trias om flexibiliteit in trajectduur behouden, zodat aanvullende sessies toegevoegd kunnen worden indien deelnemers hier behoefte aan hebben, door hier ruimte voor te bewaren in planningen en budgetten.

Aanbeveling 8: Werving en groepssamenstelling optimaliseren

Het samenstellen van groepen op basis van sociale voorkeuren en gedeelde achtergronden is belangrijk voor de effectiviteit van het project. Groepscohesie en sociaal kapitaal dragen bij aan succesvolle gedragsverandering en sociale steun. Ouders met vergelijkbare ervaringen hebben over het algemeen een hogere mate van betrokkenheid en kennisoverdracht.

Praktische implementatie Trias:

- In Zoetermeer kan Trias gebruik maken van het netwerk van de moedergroepen om relevante ingangen bij andere (vader)netwerken in Zoetermeer te krijgen.
- Zet in op een aangepaste wervingsstrategie voor gemengde groepen en/of ouders zonder migratieachtergrond. In Zoetermeer bleek dat gemengde groepen, waar ook ouders zonder migratieachtergrond aan meededen, effectief tot stand konden komen op scholen. Mogelijk dat dit een goed voorbeeld is om gemengde groepen verder uit te breiden en meer ouders zonder migratieachtergrond te bereiken.
- In Den Haag, waar veel interesse is, kan worden overwogen om ouders te vragen naar hun voorkeur: willen ze deelnemen met hun bestaande netwerk of juist met een gemengde groep?
- Maak bewuste keuzes over de communicatie vooraf en mate van openheid over de doelen van het verdiepingsdebat, zodat de deelnemers voldoende geïnformeerd zijn.

Aanbeveling 9: Bevorder continuïteit deelname

In groepen waar een sterke binding ontwikkeld werd en deelnemers zeer gecommitteerd waren aan het traject, werd een extra sterk effect van de debatten waargenomen. Het is daarom belangrijk om bij ieder traject langdurige betrokkenheid zoveel mogelijk te stimuleren.

Praktische implementatie Trias:

- Plan de sessies strategisch in, overleg mogelijke data met de deelnemers en informeer hen tijdig over definitieve data om de opkomst te bevorderen.

- Stimuleer actieve betrokkenheid, onder andere door huiswerkopdrachten of andere *teasers* in te zetten die hen motiveren om terug te komen, en een sterk groepsgevoel en vertrouwensband te faciliteren. Het is ook essentieel dat iedere deelnemer zich als individu gezien en gewaardeerd voelt, en af- of aanwezigheid opgemerkt wordt.
- Blijf de voordelen van langdurige deelname benadrukken, ook voor degenen die denken de inhoud al te kennen, en duidelijk te maken hoe de sessies inhoudelijk op elkaar voortbouwen zodat zij gemotiveerd blijven om het traject af te ronden.

Aanbeveling 10: Zet in op trainer ontwikkeling

Het is aan te bevelen om in te zetten op continue professionele ontwikkeling van trainers en regelmatige intervisie, omdat dit de effectiviteit van projecten vergroot.

Praktische implementatie Trias:

- Maak de trainers bewust van de evaluatiebevindingen uit dit rapport, zodat hiervan geleerd kan worden en bij kan dragen aan hun motivatie.
- Blijf regelmatige intervisiebijeenkomsten voor trainers organiseren om onderling ervaringen te delen en te leren van verschillende benaderingen. Maak hierbij ook ruimte om maatschappelijke en politieke uitdagingen te bespreken die spelen onder verschillende doelgroepen, en die impact hebben op de opvoeddebatten en de trainers.

Aanbeveling 11: Organiseer structurele betrokkenheid van professionals

Het zou waardevol zijn als structureel een lokale professional van de gemeente, de politie of een hulpverleningsinstantie aan kan sluiten bij één debat per serie, om aanvullende informatie te delen en de drempel naar gemeentelijke instanties te verlagen.

Praktische implementatie Trias:

- Onderzoek samen met betrokken gemeenteambtenaren hoe en op wat voor manier Trias structurele betrokkenheid van lokale professionals kan bevorderen.
- Zorg voor goed verwachtingsmanagement, en voorkom dat deelnemers onbedoeld teleurgesteld raken door terughoudend te zijn met communicatie over mogelijke gasten tot hun deelname definitief is bevestigd.
- Overweeg samen met betrokken gemeenteambtenaren of het wenselijk is als één van de sessies bij een gemeentelijke instantie plaatsvindt en peil of deelnemers het waardevol zouden.

Rol gemeente:

- Onderzoek hoe en op wat voor manier lokale professionals structureel betrokken kunnen worden bij de opvoeddebatten, en neem een proactieve rol in het stimuleren van betrokkenheid van professionals.

Aanbeveling 12: Doelstellingen beperken en meetbaar maken

Het stellen van specifieke en meetbare doelen verhoogt de effectiviteit van interventies. De SMART-methodiek (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden) is hierbij een veelgebruikt kader. Het is aan te raden om een aantal hoofddoelen op te stellen (zoals vergroten

van kennis, vertrouwensband creëren, etc.) en daaronder subdoelen te hangen. Daarbij is het van belang om niet te veel doelen te hebben.

Praktische implementatie Trias:

- Formuleer SMART-doelstellingen voor het basisdebat, de verdiepingsdebatten en specifiek voor vaders en moeders.
- Beperk het aantal tot 5-8 hoofddoelen, werk eventueel met 1-3 subdoelen per hoofddoel.
- Operationaliseer de doelen met indicatoren om aan te tonen hoe ze gemeten worden en wanneer de doelen behaald zijn.
- Maak waar nuttig gebruik van tools zoals een *Theory of Change* of *results monitoring framework* om de doelstellingen inzichtelijk te maken en te operationaliseren.
- Bespreek de doelstellingen met opdrachtgevers, zodat deze goed aansluiten bij hun prioriteiten.

Rol gemeente:

- Leg doelstellingen van offertes kritisch langs de eigen beleidsdoelstellingen om te bepalen of dit voldoende overeenkomt en aansluit bij de prioriteiten.
- Als prioriteiten veranderen check dan of en waar projecten bijgestuurd moeten en kunnen worden, en stem eventueel projectdoelstellingen opnieuw af.
- Bepaal in samenwerking met de opdrachtnemer hoe en wanneer geconcludeerd kan worden dat doelstellingen behaald zijn (de indicatoren). Maak daarbij afspraken over hoe de terugkoppeling, monitoring en evaluatie vormgegeven moet worden.

Aanbeveling 13: Meer structurele terugkoppeling en toegankelijke, doorlopende evaluatie

Om te weten in hoeverre doelstellingen behaald worden, is het essentieel om (laagdrempelige) monitoring en evaluatie te integreren in de methodiek van Trias. Dit helpt niet alleen bij het onderbouwen van de impact, maar maakt het ook mogelijk om tijdig bij te sturen en de effectiviteit van de opvoeddebatten te optimaliseren.

Praktische implementatie Trias:

- Ontwikkel een laagdrempelige evaluatiemethodiek die structureel toegepast kan worden voor alle opvoeddebatseries. Aanbeveling is om dit te doen met een beknopte vragenlijst, met open en gesloten vragen, die de doelstellingen van het project meet.
- Maak de vragenlijst toegankelijk door te zorgen dat deze op papier in 5-10 minuten beantwoord kan worden tijdens de laatste sessie of de terugkomdag. Bied de vragenlijst aan in het Nederlands, Arabisch en eventueel andere talen.
- Neem de resultaten van de vragenlijst mee in het eindverslag voor de gemeente.

Rol gemeente:

- Ga in gesprek met Trias om gezamenlijk te bepalen welke vorm van terugkoppeling en evaluatie wenselijk en bruikbaar is voor beide partijen. Vervolgens kan worden onderzocht hoe dit structureel kan worden ingebed en of externe ondersteuning nodig is om dit op te zetten.

- Organiseer (meer) periodieke check-in momenten als daar behoefte aan is en communiceer vooraf wat er op de agenda staat, bijvoorbeeld de voortgang of relevante inzichten die uit de opvoeddebatten naar voren zijn gekomen, zodat Trias het gesprek voor kan bereiden.
- Versterk de toegankelijkheid en benutting van Trias' evaluatieverslagen door vast te leggen waar en hoe deze binnen de gemeente worden opgeslagen en gedeeld, zodat betrokkenen altijd toegang hebben tot de meest actuele informatie.

Aanbeveling 14: Werk strategisch samen aan doorontwikkeling

Deze evaluatie toont aan dat er een goede basis is om de opvoeddebatten van Trias naar een hoger niveau te tillen. Om dat mogelijk te maken, zou aangeraden worden om een strategisch plan te maken waarin duidelijk wordt hoe het project kan uitbreiden, doorontwikkelen naar nieuwe doelgroepen en bestaande groepen meer verdieping kan bieden. Besteed daarbij ook aandacht aan de samenwerkingen die daarvoor nodig zijn en een financieel plan.

Praktische implementatie Trias:

- Ontwikkel een strategisch plan waarin doelstellingen voor uitbreiding, verdieping en differentiatie van de opvoeddebatten worden vastgesteld.
- Identificeer nieuwe doelgroepen zoals alleenstaande moeders, ouders zonder migratieachtergrond of ouders van kinderen met een beperking en werk differentiatie uit in methodiek en inhoud.
- Verken nieuwe inhoudelijke thema's, zoals digitale opvoeding, sociale media en intergenerationele sessies waarbij jongeren actief deelnemen.
- Versterk de samenwerking met sleutelfiguren door hen structureel te consulteren over relevante thema's en de behoeften van ouders.

Rol gemeente:

- Zorg in Zoetermeer ervoor dat Trias, idealiter vanaf de start, duidelijk wordt gepositioneerd binnen lopende initiatieven om samenwerking te versterken en verwarring te voorkomen.
- Investeer in Den Haag in sterkere koppeling met andere gemeentelijke afdelingen en netwerken. Ontwikkel een plan om Trias structureel te verbinden met andere gemeentelijke afdelingen en initiatieven, zodat de opvoeddebatten breder ingezet kunnen worden.
- Verken de mogelijkheden voor een financieel duurzaamheidsplan om de continuïteit van de opvoeddebatten te garanderen en maak hierbij eventueel gebruik van aanvullende financiering of subsidies (denk bijvoorbeeld aan het Oranjefonds).

De Auteurs

Aileen van Leeuwen

Aileen van Leeuwen is sinds 2022 werkzaam als Monitoring & Evaluation (M&E) Specialist and Research Fellow bij ICCT, waar zij leiding geeft aan het M&E Centre of Excellence.

Ze voert effect-, proces- en planevaluaties uit om de aanpak van radicalisering, (gewelddadig) extremisme en terrorisme meetbaar en inzichtelijk te maken. In haar werk combineert Aileen haar thematische expertise op het gebied van terrorismebestrijding en preventie van radicalisering met jarenlange M&E-ervaring, opgedaan bij diverse nationale en internationale organisaties.

Vóór haar functie bij ICCT werkte zij bij een organisatie die bemiddelde in gewapende conflicten en verrichte zij beleidsonderzoek en evaluaties voor Nederlandse professionals die zich bezighouden met (gewelddadig) extremisme, radicalisering, polarisatie en re-integratie.

Amy-Jane Gielen

Amy-Jane Gielen is Associate Fellow bij ICCT en oprichter van Evidence Based Work (EBW). Als politicoloog promoveerde Amy-Jane aan het Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR) van de Universiteit van Amsterdam op de effectiviteit van antiradicaliseringsbeleid.

Ze heeft meerdere boeken, boekhoofdstukken en artikelen in peer-reviewed tijdschriften over dit onderwerp gepubliceerd. In opdracht van de Nederlandse ministeries van Justitie en Veiligheid en Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft ze mede de *Toolkit Evidence-Based Werken ter Preventie van Radicalisering* ontwikkeld. Daarnaast is ze zeven jaar lang commissielid geweest bij de Commissie Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut.

Hedentendage adviseert Amy-Jane ministeries, gemeenten en onderzoeksinstituten over hoe zij effectief antiradicaliseringsbeleid kunnen ontwerpen en evalueren.

